

Telesni siločut in njegova higijena.

Piše *Avguštin Požegar.*

(Dalje.)

Samodelavnost je bistvo otroškega „jaz“, je podlaga, obenem pa tudi pojav njegove osebnosti. Kar zavira otroku samodelavnost, mu provzroči nevoljo in čut neprijetnosti. Kar otroku samodelavnost pripušča in razširja, zbuja mu zadovoljnost in čut prijetnosti. To resnico in dejstvo spozna naobraženec znanstveno, a šolski otrok jo kaže ob vsaki priliki. Samodelavnost človeka sploh je pogoj njegove samostalnosti, ki bi brez nje bil človek le navezan na vedno vodstvo od strani drugih. Res je sicer, da vodimo otroke potom odgojevanja do veljavnih smotrov človeštva. Res je tedaj, da morajo biti odgojenci v obvladi gojiteljev, a res je tudi, da je najveljavnejši smoter odgoje usposobljenost otroka do samostalnega spoznavanja, mišljenja in dejanja.

Kaj lepšega imajo dorasli, kakor potom zakona zajamčeno dobroto, da smejo prosto misliti in iskati resnico. Odkod bi zajemali učenjaki svojo razmišljevalno in preiskovalno podjetnost, ako bi jih ne ščitil zakon, ki pravi: „Znanstvo in njega učenje je prosto“.

O samodelavnosti šolskih otrok je pisalo in govorilo že mnogo duhovitih pedagogov in drugih dušeslovcev. Njeno veljavo poznamo danes menda vsi ljudski učitelji, a vendar nimamo istih in enakih nazorov o potih in sredstvih, ki po njih otroke vadimo in dovedemo do samostalnosti. Smelo trdimo, da menda čestokrat prostost otroškega mišljenja zatremo, ko bi bilo boljše kazalo ga razviti.

Toda pri tej stvari mislimo le na duševno samodelavnost, na samostalnost duha, na delo v glavi, na delo možganskih sil, ki imajo po čutilih sprejete vtiske vdušiti. Kdor sliši ali čita o samodelavnosti šolskih otrok, misli pri tem vedno le na duševni napredek otrok, na duševni uspeh šolskega dela, nikdo pa ne pomisli, da ne živi otrok le duševno in spoznavalno, ampak da živi tudi materijalno.

Razen možganskih sil deluje v otroškem organizmu še nešteto drugih življenskih sil, ki ne spoznavajo ničesar, ampak gonijo le življenje stroj. Vriva se nam vprašanje, imajo li ostale telesne sile potrebo, da se razvijajo

prosto ali jih je treba zatirati na račun možganskih sil. Uvidno je, da so n. pr. pljučne, želodčne, srčne sile in sile raznih drugih organov in žlez itd. samodelavne, ker jih ne moremo po svoji volji rabiti v delo. Dete v zibelki pa ukrepa roke in noge, krči in steguje prste, vrti glavo brez razumnega dovoljenja „duha“, ne pozna vzroka ne cilja telesnih gibanj. A ko postaja dete otrok, hočemo mu odgojitelji prigojiti obliko gibanja z ozirom na kraj in čas in z ozirom na mnenje in navade, ki veljajo v človeški družbi. Tako prihajamo na pot, da se navadijo otroci kretati se v trdni in stalni obliki. Hoja in sedenje, dihanje in grizenje živil itd., vse to se mora urediti in uravnati po naši volji, ki se močno ozira na civilizacijo, a manj na kulturo in naravo.

Življenske sile otroškega organizma so po naravi samodelavne, in telesna odgoja zahteva od nas, da to dejstvo spoznamo, cenimo in upoštevamo. Saj vemo, da ostajajo telesne sile le takrat nepoškodovane, če jih ne slabimo vedoma ali nevedoma. Zdrav je otrok in dorasli le tedaj, če so vsi njegovi telesni organi nepokvarjeni — a kdor je zdrav, njemu je življenje drago, in če so mu življenske okolščine tudi neugodne, morebiti zoprne. Kdor je zdrav, ne želi si smrti nikdar, saj ve, da podere smrt njegov „jaz“ ter ga porine v nič. A da bi si kdo to želel, to v resnici ni mogoče, ker je proti naravnemu nagonu samoobdržnosti in proti nravni zavesti o osebni veljavi. Dostikrat sicer slišimo obupne besede nesrečnika, ki pravi, da mu je eno, kedaj in kje segne smrtna kosa po njem. Po raznih časnikih čitamo o samomorih itd., toda pomisliti moramo, da takšne besede in takšni čini ne izvirajo iz želje po smrti, ampak da so znaki rastočega ali do viška naraslega cinizma. Cinizem pa je posledica prenapetosti možganskih in živcev sploh, ki je zadušila normalno-zmerno delovanje ostalih telesnih sil, ki kaže nesrečnežu vedno sliko propadajočega telesa, ki kaže sliko telesne in duševne nezmožnosti in rastoče neveljave ter ga drvi v obup, blaznost itd.

Komu niso znane razne živčne abnormalnosti in bolezni, ki jih zovemo splošno nevrastenijo, histerijo, hipohondrijo, melanholijo itd. Vse to o živčnih boleznih ni naša stvar, a poznati znamenja bolnih živcev in poznati resnico, da lahko povzročimo živčne bolezni pri sebi in pri drugih, to je menda važna zahteva za vsakega odgojitelja. Normalno razvit človek se veseli življenja, zaveda se v pravi meri dolžnosti napram sebi, napram svojcem, napram človeški družbi. Njemu promin ne more biti zaželen a tudi boji se ga ne, ker je bojazen po svoji trajnosti živčna bolezen, ki ne prinaša tolažbe ne rešitve, a slabi telo in pospešuje njegov promin.

Do sedaj so prominuli vsi ljudje, ki jim je potekla doba, za katero je bil njihov telesni ustroj odmerjen v okvirju telesnih moči ter z ozirom na mero in način njihove rabe. Logika sicer ne dopušča, izvajati še iz toliko smrtnih slučajev sklep gotovosti, da bodo umrli tudi vsi živeči in

prihodnji ljudje. Morebiti pričakuje ta lepa in najlepša vseh ved, da se bo posrečilo zdravnikom, velikim dobrotnikom človeštva in potomcem „Eskujapija“ ali pa drugemu razumniku najti „življenjski eliksir“, ki odpravlja iz človeka vse škodljivosti ter ga izpopolni v „perpetuum mobile“.

Vse razumništvo stremi po tem, da podaljša otrokom in doraslim dobo življenja, nasvetuje in odsvetuje marsikaj, kar zdravje ohrani in utrdi. To je lep dokaz rastočega altruizma, a žal, da pot do ohranitve zdravja ni toliko umetna kakor naravna.

Človeški organizem kaj radi primerjamo z mehaniškim strojem. Vrline in porabnost mehaniškega stroja so odvisne od tvarine, ki je iz nje stroj narejen, od soglasnega sestava in delovanja delov ter od načina rabe.

Ta primer ni nič novega in lahko rečemo, da je jako veljaven za navajanje ljudi k previdnemu izkoriščanju in varovanju telesnih moči in da ni tako šepav kakor drugi primeri. Od roditeljev podedovana krepka konstitucija telesa je prvi pogoj in podlaga trajnemu telesnemu zdravju. Drugi pogoj zdravja pa je naravno, pravilno, zmerno življenje, ki rabe vseh telesnih sil ne pretirava a tudi ne zanemarya.

Zakon nature je ta, da oslavljen organizem promine tem prej, čim slabši je. Oslabljen ali od rojstva slaba telesa nimajo moči zoperstavljati se raznim neugodnostim in zajedavcem, ki se naselijo v hirajočem telesu ter ga uničijo pred časom, ki bi ga telo v srečnejših razmerah doživelo.

Po alkoholu, po prenapornem vednem delu, po preborni in neprimerni hrani oslavljeni roditelji imajo največkrat slabe potomce. Žalostno je pri tem, da takšni roditelji ne opazujejo in ne vidijo svojega, ne nezdravja svojih otrok. Drugi zopet opazujejo in vidijo preveč, ker se ogibajo vsem naravnostim do mere, kakor bi hoteli živeti le „eterično“ brez telesnih spon in verig.

Dejanska opazovanja nas poučijo o gojitvi zdravja mnogokrat več kakor čitanje obširnih zdravjeslovskih razprav.

Pred leti sem imel priliko opazovati življenje slaboplučne — jetične deklice. Njen oče je umrl na pridobljeni jetiki, a mati — ki je živela v dobrih gmotnih razmerah — je bila pripravljena, žrtvovati vse, da okrepi zdravje svoje ljubljene hčerke ter ji podaljša dobo življenja. Hodila je z dekletom od zdravnika do zdravnika, od kopališča do kopališča, toda nikjer ni našla dovolj tolažbe, kajti vidnega poboljška ni bilo nikjer. Dekle je bilo staro 7 let. Nekega dne me pokliče obupana mati ter me naprosi, da naj poučujem dekle v domači hiši črez čas poletnih počitnic.

Pogledam dekle. Zunanost telesa je kazala, da v njem ne delujejo zdrava pljuča, da je proces dihanja pomanjkljiv. Bleda ličeca, upadla, nevzbočena prsa, rahla pleča, medel, bojazljiv govor, hoja nesigurna, redek, nekako prisiljen smeh i. dr., to so bila znamenja bolnega, hirajočega telesa. Nisem bil voljen, prevzeti nalogo poučevanja, ker sem videl, da je bila dekletu potrebna

popolna prostost, toda uklonil sem se materini želji ter se lotil dekleta s posebno vnetjem za opazovanje njegove bolezni in ravnanje z njim.

Pogledam dekle še enkrat in mislim in premišljam o njem. Skrivoma in molče sem pazil na to, da vidim, kako je ravnala in postopala mati z dekletom. Kmalu sem videl, da je imelo dekle premalo prilike do prostega kretanja. Mati je bila navajena vedno popravljati in govoriti v otroka. Vsaka kretnja otroka je bila po materinih nazorih o dostojnosti življenja ali nedostojna, tedaj nedopustna ali odveč in neumna. Po njenih nazorih dopustne kretnje so se morale goditi v določeni obliki, ki jo je mati v mirni besedi, a neizprosno dosledno in z nekim nervoznim tonom zahtevala. Ker sem videl, da je bilo živčevje dekleta itak nezdravo in razdraženo, se mi je zdelo tako dosledno prisiljevanje dekleta v okove civilizacije za njegovo telesno okrevanje popolnoma neprimerno, celo skrajno osodepolno. Zdelo se mi je, da ravna mati z otrokom, kakor vrtnar, ki sili drevesce po umetnem obrezovanju v določeno rast. Nikakor nisem mogel razumeti matere, ki je hotela otroka zdraviti, a mu ni pripuščala tega, kar mu je bilo potrebno. Kretanje bolnega telesa po določenih predpisih in oblikah, se mi je zdelo nenaravna zahteva, namenjena in namerjena le v to, da se ne kršijo izmišljene šege in navade, ki so enim znamenja in dokazi dostojnosti, drugim le prazne neokretnosti.

Skoraj sem bil sam v zadregi, kako se naj obračam in obrnem, da ne oskrunim hišne navade. Vse opazke glede na nenaravno vezanost otroškega kretanja sem združil v prepričanju, da so omilovanja vredni otroci, ki živijo v okovih prisiljenih šeg in praznih konvencionalnosti, ki imajo pomen za občevanje z dospelimi, a za utrditev zdravja v mladem telesu nimajo in ne morejo imeti pomena. In res! Kako naj krepimo telesni siločut pri otroku, ki je itak medel, če želimo in zahtevamo od njega le mir — mir — mir?

Nekega dne je obšla mater posebna boleost in žalost, ko je pogledala ljubljeno hčerko. Sočutil sem z njo. A kaj naj storim? Sam nisem hotel razodeti svojega mnenja. Čakal sem prilike. „Kaj naj storim z dekletom?“ me vpraša nesrečna mati. „Saj sem že toliko storila, a ne pomaga nič, še slabše postaja dekle“ — je tožila nadalje. Mislil sem, da je prišel trenutek, da nasvetujem materi, kar sem spoznal za dobro in česar sem v hiši pogrešal. Nasvetoval sem materi, naj da svojemu dekletu naravne prostosti saj za nekaj časa. V to je kmalu privolila.

Ponudil sem se, da grem z dekletom na sprehod. Na sprehodu sem še le sprevidel, kakšna reva je otrok bil. Ni hodil prosto, o tekanju ali o otroški razpoloženosti v prosti naravi niti ni bilo misliti. Ko sva hodila po raznih potih, med travniki ali v gozdu, držala me je deklica vedno pri roki, ker je bila tako navajena. Ako je bilo iti navzgor ali navzdol, ni znala in ni mogla sigurno stopati, obenem pa se je tresla na telesu. Mislil sem, kje pač ostaje v tem slučaju samodelavnost telesnih sil, ki je za razvitek telesa

toliko potrebna. Razlagal sem torej otroku, da sme na prostem tudi prosto hoditi, tekati, skakati i. dr. Tako sem v teku šestih tednov počitnic skoraj vsak dan zahajal na prosto. Če ni bilo drugače mogoče, potekel, poskočil sem tudi sam nekoliko, da sem navdušil bolno dekle do živahnejšega kretanja. Tako sem provzročil krepkejše in izdatnejše delovanje pljuč, ojačil krvni tok in kmalu sem opazil saj nekoliko boljše barve na licih. Vesel sem bil. Ozdravelosti še seveda ni bilo — a znamenja na boljše so množila dan za dnevom, tembolj, ker je bilo dekle po vsakem sprehodu in prostem gibanju v naravi lačno. Jedi pri hiši ni manjkalo — a izber jedi za otroka se mi ni zdela primerna. Močna kava in razdražljivi čaj sta se morala umakniti pred drugimi jedmi. Mati je mislila, da jetični otrok ne sme jesti težjih in tečnih jedi, četudi zdravniki tega niso izrekli. Sploh sem opazil, da je bila mati v skrbi za svojega otroka tako previdna, da mu ni pripustila skoraj ničesar. Ona je mislila, da mora dekle zrasti v modi doraslih, da mu vsako gibanje škoduje, da je skoraj vsaka hrana pretežka itd. In ravno to je tista nervozna bojznost, ki preide potom vednega vplivanja na otroka, ter mu draži na eni strani živčevje na drugi mu slabi telo. Na kmetih so takšni slučaji jako redki, a zgodijo se tudi.

Kako naj postopamo z jetičnimi otroci v šoli? Naša vest, sočutje s človekom in predpisi nas vežejo, da skrbimo tudi za otroško telesno zdravje. Je li nam to mogoče pri jetičnih otrocih? Poglejmo si jasno ljudsko šolo. Dokler je otrok doma, se varuje deloma sam deloma ga varujejo dorasli. To je, recimo, zasebna in osebna skrb za telesno zdravje. Ta nas ne briga toliko, ker za njo nismo odgovorni. Javnost, splošna šolska dolžnost, pa kliče otroke v šolsko sobo, kjer tvorijo nekako javno družbo pod odgovornim vodstvom učne osebe. Pravzaprav sicer ne more biti učna oseba kot fiziška oseba odgovorna za telesno blagostanje šolskih otrok. Odgovornost zadene učitelja le takrat, ako je on osebno in neposredno poškodoval otroško zdravje. A ker je učitelj javno nastavljen, zato ima v imenu in imenom javnosti gledati na to, da se otroku v šolski sobi in za čas pouka ne kvari zdravje. Učitelj sicer lahko gleda in premišljuje o marsičem, kar je otrokom škodljivo ali koristno, a da bi zamogel tudi za vse skrbeti ali celo priskrbeti, to je nemogoče in ga javnost na to ne more vezati.

Razmotrivajmo gotov slučaj. V tesnem razredu sedi 80—100 otrok. Med njimi je nekaj slabopljučnih ali jetičnih. Učitelj ve, da se morajo jetični kretati in dihati le čisti zrak, a v šoli ga ni. Učitelj ve, da morajo jetični otroci vživati le tečno hrano, a roditelji je nimajo dati. Učitelj pa tudi ve, da je otroku potrebno pouka, in da ga splošna šolska postava ne izpusti brez zdravniškega izpričevala, ki se mu izroči šele pri večji meri bolezni. Recimo, da je otrok pohajal v šolo več let. Telesno stanje je bilo še vedno tako, da ni bilo videti posebne slabosti razen navadnih zunanjih znakov na jetičnem telesu. Ker so domače in šolske razmere ostale vedno iste, lahko

smelo trdimo, da se je telo v tej dobi polagoma pohujševalo. Roditelji niso mogli telesa krepiti radi uboštva; v šoli otrok ni mogel dihati čistega zraka radi nepremagljivih šolskih razmer, učitelj ni mogel otrokovih pljuč jačiti s čistim zrakom, ker je sam navezan živeti v enakih razmerah. Kdo je tedaj odgovoren za to, ako otrok umre v 14. letu, v zadnjem letu šolske dolžnosti? Dragi! To so pač težka, zelo težka vprašanja, a še težji in težavnejši so odgovori! Kdo se ne boji bremena odgovornosti za telesno zdravje otroka! Kdo zamore trditi, da je položil kal bolezni ravno ta človek? Niso čestokrat te razmere, a ne osebe, ki slabijo telo? — In more človek zabraniti, kar javno življenje dozori?

Tukaj ne velja drugo, kakor da je človek, bodisi zdrav ali bolan, žrtev slučajnih življenjskih razmer, pri katerih sicer vsakdo sodeluje, a odgovornosti za druge ne prevzame. Za javnost je odgovorna le javnost. V tem smislu se je osobito v novejši dobi začelo prav pridno misliti, skrbeti in delovati. In tako je prav, saj v principu. Vojaštvo n. pr. je javna institucija in vojaška služba javna dolžnost. Za vojaštvo se nabirajo le zdravi možje, čeprav imajo ti pri vojaki bolj zdravo opravilo, kakor so ga imeli v šolskih sobah. A če kdo pri vojaki zboli, pošlje se v bolnišnico, kjer ga zdravijo in lečijo, četudi ne skrajno vljudno, saj večji ljudje. Ljudska šola je javna institucija in šolska služba v podobi učenca je javna služba in javna dolžnost. Sedenje in učenje v šolski sobi je z ozirom na nerazvito otroško telo težavnejša naloga, kakor vsak drugi posel. Iz tega sledi, da ne smemo slabotnih otrok žrtvovati zahtevam izobraženosti in olike na račun telesa. Osobito otroci s slabimi dihalni ne prenašajo škodljivosti šolskega zraka, enostranskega napora možganov, ne krute discipline, ki ne dopušča priličnega, ampak le kretanje po mnenju, volji ali nevolji drugih. Slaboplučni ali jetični otroci ne sodijo v šolske sobe. Kam jih spraviti, kako jih poučevati in kako z njimi ravnati, tega vprašanja ne bomo tukaj reševali. Saj čitamo ravno v tekočem letu o ustanovi zdravilišč za jetične otroke. Tamkaj se nesrečnikom obilno in pravilno postreza. Bati se je le, da pridejo otroci, ki so v sanatoriju okrevali, zopet v stare in iste slabe življenjske razmere in da zopet obolé. Zato je boljše, bolezni zabraniti, kakor jih lečiti in pozdravljati je misli, ki se pečajo v prvi vrsti s popljšanjem življenjskih razmer v revščini živečih slojev.

Da javnost vidi in čuti odgovornost za telesno zdravje poedinca v javni družbi, to dokazuje z vednimi uredbami in priporočili, ki urejajo ravnanje pri negovanju telesnega zdravja ali povedo zdravilni pomoček. Moč države se tvori iz telesnih sil posameznih podložnikov, ki delajo in proizvajajo pod vodstvom duha. Zato je skrb občnosti za poedinca umevna. V šoli nimamo izobraževati duha, ampak gledati nam je na to, da v prvi vrsti stopijo zdrava in krepka telesa v svet, kajti strojevodja „duh“ nima veselja, ako nima voditi krepkega stroja.

V šolskih sobah so zbrane javne družbe šolskih otrok in javnost ima za nje misliti in skrbeti.

Da bi se omejilo razširjanje jetike sploh, se je ukazalo, da imajo nabaviti krajni šolski sveti pljuvalnike, ki jih je nastaviti na primernih prostorih. Ne recimo in ne rečemo, da bi bili higijenični pljuvalniki povsod odveč, toliko pa trdimo, da tudi niso povsod na svojem mestu. Bodimo odkriti! Nekoliko preveč bojazljivosti je opaziti pri javni skrbi za zdravje poedinca — a kdor se boji vedno in pretirano, ta ni previden, ampak tako bojazljiv, da vsled bojazljivosti zbolí. Na nekaterih higijeničnih pljuvalnikih je baje čitati: „Gesetzlich geschützt“. Kdo bo tedaj rabil pljuvalnik, ako ga ščiti država proti neestetičnim izbruhom? Oprostite, slab dovtip. (Nekdo mi je povedal na uho, da je pri stvari nekaj „podjetnega duha“ zraven, in da bi veljale tudi cenejše — ob enem preprostejše posodice.)

Stvar se ne sme ogledati le od ene, ampak od vseh strani. Mi smo pedagogi. Poglejmo veljavo pljuvalnikov v pedagoški smeri. Dokler nisi nastavlil otrokom pljuvalnikov in dokler nisi govoril o pljuvanju, ni pljuval noben otrok, tudi jetični ne, ki ga morebiti ni bilo. Ko si nastavlil lične posodice in razložil otrokom njihov namen, nabirajo se vsem otrokom — zdravim in bolnim — sline v ustih in pljuvanja ni konca ne kraja, vsaj za nekaj časa. Nekateri bi lahko postal jetičen vsled pljuvanja. Po preteku neke dobe se ne zmeni nikdo več za pljuvalnike; mirno stoje v svojem kotiču obloženi s primerno odejo prahu, ki ne prizanaša niti nežnim pljučem otrok niti nežni posodici. A tudi v zadrego lahko prideš, dragi tovariš. Hoja k pljuvalnikom med poukom! Dovoljena — prepovedana! Pljuvanje je naravno, a narava ne pozna učiteljeve volje, torej tudi ne njegove prepovedi. Narava tedaj zahteva, da pljuva otrok, a učitelj mu zabrani to. Ako tedaj otroku prepoveš, pljuvati med poukom, si ravnal nepravilno; otrok lahko reče, da ga ravno takrat narava sili na pljuvanje in ti zadolžiš marsikaj. Ako pa dovoliš pljuvanje — kar je ob sebi naravno — tedaj je treba le enemu pričeti, in po zakonih inicijativnosti, zbordušnosti, posnemalnosti itd. nimaš miru celo uro.

Kdo ti jamči, da te ni z lažjo varal otrok, ko je trdil, da mora pljuvati? Morebiti bi rad vstal, se malo kretal in šel. Izgovor velja. Kdo ti jamči, da nisi po krivici zabranil pljuvanja, ko tega nisi dovolil? Morebiti je res mogel pljuvati, a pljunil je pod klop, ker drugod ni smel. To sicer niso lepočutne stvari — toda na zemlji imamo opraviti tudi z naravnostmi, ki niso lepe, a resnične, a resničnost je vedno lepa. (Dalje.)

O pripravi na pouk.

Študija. Spisal Janko Polák.

obro opazovati, pozorno primerjati in samostojno misliti se nauči mladina samo od učitelja, ki zna sam vsemu temu prilagoditi svoj pouk. Vse to pa mu je mogoče samo potem temeljite priprave.

Naše dosedanje priprave so večinoma prepisani urniki. Tuintam so celo olepšane s formuliranimi stavki. Ej, pa tudi formulirani stavki ne ustvarijo samostojnosti! Samostojnost pa je višek in končni smoter vsega pouka in vse vzgoje. Ali smo pa ravno kar omenjenim nedostatom krivi učitelji? — Ne! . . . Vsemu temu je kriva razporedba dnevnikov, ki jih moramo polniti od dne do dne brez vsakega načrta. Da iz take polnitve ne izvira temeljita priprava je umevno samoobsebi. Omenil pa sem že, da brez temeljite priprave ni dobrega opazovanja, pozornega primerjanja in samostojnega mišljenja. Priprava pa je temeljita samo tedaj, kadar hrani v sebi jasno načrtano pot do duševne in telesne samostojnosti.

In o taki pripravi sem se namenil pisati danes.

Priprava, ki vodi končno do duševne in telesne samostojnosti, mora obsegati predvsem uvod, ki se deli v splošno in posebno ponovitev. Splošna ponovitev obsega to, kar vedo otroci sami že od doma, posebna ponovitev pa obsega to, kar so se otroci priučili v šoli. Vsaka ponovitev ima dva razporedka. Prvi razporedok se ozira na vedo, drugi razporedok pa se ozira na znanje. Lahko tudi rečemo, da se ozira prvi razporedok na duševno, drugi razporedok pa se ozira na telesno delo.

Veda otrokova je označena v razporedbi njegovega duševnega zaklada. Napačna je misel, da zadostuje samo razporedba duševnega zaklada novincev. Razporedba duševnega zaklada se mora vršiti od dne do dne skozi vso šolsko dobo. Najboljša opora v to so temeljito izdelani podrobni učni načrti. Da se teh ne da nikdar dovršiti do one popolnosti, ki ne potrebuje nobene izpremene več, je lahko umeti iz ravnokar povedanega. Saj duševni zaklad je zavisen vedno od materiala in napredka. Potom razporedbe duševnega zaklada otrokovega zasledimo prav lahko vse ono, kar je otroku o predmetu, ki mu ga hočemo podati kot povsem novega, že znano. Le potem te razporedbe bistrimo otrokovo mišljenje. Če mu pa vsiljujemo že znano kot novo, mu morimo zanimanje, ki je prvi pogoj za trajnost pouka. Učitelj, ki se ne ozira na to, greši. Zakaj on duši otrokovo samostojnost že

v kali. Da zadušena kal ne ozeleni, ne cvete in ne rodi, je umevno samo-obsebi.

Znanje otrokovo je označeno v razpredelbi njegove ročnosti z ozirom na delovanje očesa, ušesa, jezika, pljuč in rok. Da si moramo od dne do dne in že tudi pri novincih razpredeljevati tudi njihove ročnosti, mi menda ni treba povdarjati še posebej. Razpredelba otrokove duše in otrokovega telesa je umetnost vseh umetnostij. Zato treba daru, veselja in neumornega dela. Plačilo za vse je neizrecno. Saj kdo bi se ne razveselil mladega naraščaja, samostojnega na duši in telesu.

Predno nadaljujem naj omenim samo mimogrede, da je risanje eden izmed najvažnejših predmetov ljudske šole. Zakaj ravno on nam gre pri razpredeljevanju duševnega in telesnega zaklada otrokovega najbolj na roko. Toda o tem o priliki natanko.

Pravilna ponovitev nas privede nehote do novega. Ponovitev, ki nima te moči je jetična. In za to bolezen danes še nimamo uspešnih zdravil. Bolnik navadno umrje. In tudi pouk, ki ga spremlje jetična ponovitev mre od dne do dne hitreje. Mesto telesne in duševne samostojnosti nastopi kmalu po štirinajstem letu duševna in telesna smrt z ozirom na pouk in vzgojo.

In tožbe o nemoči moderne šole se množe.

Z novim nastopi predvsem dobava nazorov. Ta se vrši potom pojasnjevanja, družitve in sestave celot.

Pojasnjevanje se vrši na dva načina. Prvi način je razstavljač, drugi način pa je sestavljač. Prvi način je še vedno nekaj odmev ponovitve. In ta odmev je velikega pomena. Zakaj potom njega dobivamo različnosti med znanim in novim. Različnosti pa bistre mišljenje in pojmovanje neizrecno. Drugi način pa nas vodi potom družitve k novemu. Potom njega dobimo celotne in jasne pojme, brez katerih ni mogoče misliti na jasno celoto kot tako. In to moramo dobiti. Zakaj posamični pojmi so brez vsake vrednosti, ako jih ne združimo v velike celote.

Velike celote so lahko stvarne ali pa so нравno religiozne. Največkrat so mešane.

Stvarne celote so važne z ozirom na realno življenje, нравno religiozne celote pa so važne z ozirom na vzgojevalni moment, t. j. čednostno življenje. In tega vestni učitelj ne sme pozabiti nikdar. Ne samo telo, temveč tudi dušo vzgojiti je naša naloga. In jaz trdim, da je to najlepša naloga našega stanu.

Z dobavo nazorov nastopi delovanje nazorov.

Z ozirom na stvarne celote, moramo prilagoditi iste realnemu življenju kot takemu. To se vrši ponajveč potom mnogokratnih praktičnih vaj. Z ozirom na нравno religiozne celote, moramo pa prilagoditi iste čednostnemu življenju. To se pa vrši potom lepega zgleda.

In dospeli smo do konca.

Konec naj bode Janus. Ozira naj se v minulo in zre naj tudi v bodoče. Z ozirom na minulo se naj ozira na ponovljeno in novo, z ozirom na bodoče pa se naj ozira na ponovitev in obravnavo.

Le na ta način se izteka celota v celoto in se doseže končno oni smoter, ki ga označujemo z besedicami duševna in telesna samostojnost.

Da se to uresniči, vrše se naj naše priprave v tem smislu. Saj pri tem delu naobrazujemo sami sebe. In ravno učitelj naj stremi po najvišji naobrazbi.

Vem, vem! . . . Marsikateri se bode prijel z obema rokama za glavo in zamrmral zlovoljno:

„Pojdi se solit! . . .“

Vsem tem povem, da se vrši ravnokar omenjena priprava po tabeli, ki se napiše samo enkrat na trd papir. Vse drugo se vrši ustno. Prvič tiho študiraje, drugič glasno prednašaje. Saj kaj nam pomaga še tako lepa pismena priprava, če je pa ne znamo na izust.

Tabelo sem posnel po Fr. Krauzeju in ima tako-le lice:

A. Uvod.

I. Ponovitev.

1. Splošna.

- a) z ozirom na vedo.
- b) z ozirom na znanje.

2. Posebna.

- a) z ozirom na vedo.
- b) z ozirom na znanje.

II. Prehod.

B. Novo.

I. Dobava nazorov.

1. Stopnja pojasnjevanja.

- a) razstavljanje.
- b) sestavljanje.

2. Stopnja družitve.

- a) označevanje različnosti.
- b) označevanje enakosti.

3. Stopnja pojmov in celot.

- a) stvarne celote.
- b) нравno religiozne celote.

II. Delovanje nazorov.

1. Z ozirom na stvarno celoto.

2. Z ozirom na нравno religiozno celoto.

C. Konec.

I. Minulo.

1. Z ozirom na ponovljeno.
2. Z ozirom na novo.

II. Bodoče.

1. Z ozirom na ponovitev.
2. Z ozirom na obravnavo.

Res je, da je to pravzaprav tabela samo za eno uro. Toda ura se mora izlívati v uro, ako hočemo končno dospeti do onih velikih stvarnih in nravno religioznih celot, ki jih naj poneso otroci kot svoj najdražji zaklad iz šole v življenje. In samo v tem smislu je razumeti zgoraj omenjeno tabelo kot črtež priprave za ves dan, teden, mesec, leto, celokupno šolsko dobo.

Končno naj še samo omenim, da pismena priprava v tem smislu bi bila predolga. Vrší se naj samo ustno. Ustno pa se lahko vrši doma, na izprehodu in tudi ob cigareti in kupici rujnega vinca. Tabela v miniatuiri imamo lahko vedno s seboj. Ustna priprava ima pred pismeno tudi to prednost, da lajša delo učitelju in otroku.

Uverjen sem, da ji tudi nasproten ne bode nihče. Samo vršiti se mora vestno. To kontrolirati pa je igrača.

Šolska klop.

Češki napisal Alojzij Valenta. Poslovenil D. P.

(Konec.)

avna se dolgost plošče po velikosti učenčevega telesa in je enaka dvakratni dolgosti lakta od komolca do konca srednjega prsta, to je 50—65 cm.

Razen zdravstvenih zahtev, ki imajo v vsakem oziru prednost, ker samo skrb za telesno zdravje jamči za uspešno duševno delovanje, tikajo klopi tudi nekatere pedagoške zahteve. Klop rabi šoli in mora torej odgovarjati temu, kar zahtevata pouk in vzgoja.

S tem se seveda stvar znatno komplikuje.

Premembo distance omogočuje gibljiva plošča, lom ali pa gibljivo sedalo, s čimer se doseže udobno vstajanje in stanje. V tem slučaju morejo imeti klopi več nego dva sedeža.

Četudi zdravniki niso zadovoljni z dvosedežnimi klopmi z nepremljivo distanco (navadno 0 ali negativno), uporabljajo se le-te vendar skoro izključno v bolj urejenih šolah. Tu so pedagoške zahteve nadkrilile higijenske razloge.

Proti predalčku s higijenskih ozirov ni ugovorov, samo če ni na poti učenčevemu kolenu. Zato pa deska ne sme biti ne preširoka (11—13 cm ožja od plošče) ne prenizko pritrjena (6—15 cm pod ploščo). Pri širji klopi ima biti deska tudi nekoliko nižje pribita. Nekateri sistemi nimajo predalčka, polica je pričvrščena ali pod sedeži ali med njimi.

Ako opravljajo dekllice ročna dela v klopeh, mora biti plošča na sredi prelomljena, da se doseže pozitivna distanca, ki je potrebna za prosto gibanje laktov. Na spodnji strani, ki se pri uporabi obrne navzgor, more biti pritrjena deščica, blazinica za igle itd.

Nekatere klopi te vrste imajo na spodnji strani prelomljive plošče, stojalo, kamor polagajo učenci pri čitanju svoje knjige. Iz pedagoških vzrokov pa je bolje, če drže učenci pri čitanju knjigo poševno z obema rokama tako, da je naslonjena na klopni rob.

Razentega morajo šolske klopi odgovarjati po materialu. Klopi se morajo napravljati samo iz popolnoma suhega lesa. Spodnji del je včasih železen in tako pripravnejši nego leseni (je lepši, bolj trpežen, zavzema manj prostora, omogočuje več čistote in ne ovira nadzorstva). Plošča, predalček, sedalo in naslonjalo ne smejo biti iz železa; plošča mora biti iz trdega lesa. Vsi leseni deli morajo biti lepo vglajeni in na robovih zaobljeni. Barva je postranska stvar.¹

Da se moreta prah in nečistota kar najčešče odpravljati iz šole, mora vsa šolska priprava (zlasti klopi) biti tako urejena, da se da lahko prestavljati, preobrniti ali dvigniti.

Stranice klopi morajo biti tako zaokrožene, da more učenec udobno vstopiti in izstopiti, kar je posebne važnosti pri klopeh z nespremenljivo distanco. Horizontalni del plošče ima žleb za peresnik in olovko. Tam se nahajajo po desni strani tudi črnilniki, za vsakega učenca eden. Črnilniki morajo biti dobro pokriti. Priporoča se za tintnike izdolbsti četverkotne vdolbine, v katere gre čisto natančno pokrovček. Ta naprava je boljša nego vsaka druga, ker je tu površina plošče popolnoma ravna, pokrovčki pa se dajo pri pisanju odložiti.

Pri klopeh, ki se pri čiščenju preobračajo na stran (Rettigove), so črnilniki tako pritrjeni, da se sami postavijo tako, da ne more črnilo izteči.

¹ Navadna zelena barva je bolj škodljiva nego koristna. Vseobčno mnenje, da oko počiva, če gleda zeleno barvo, v tem slučaju ne velja. Oko počiva zunaj, pa ne vsled zelene barve, ampak zato, ker je razmerje akomodacije zunaj boljše nego v zaprtem prostoru.

II.

Načela, določena pri konstrukciji šolskih klopi, imajo samo splošno veljavo. So sicer teoretiški utemeljena, toda veličine se v praksi ne dajo uporabljati, ker so te številke relativne. Definitivna izvedba se more vršiti samo po gotovih številkah, ki smo jih našli po neposrednjem merjenju otrok (mera na steni), za katere so klopi namenjene.

Merjenja otrok, ki so jih obavili Guetelet, Bowditch, Landsberger, Liharzik in dr., so dokazala, da absolutna višina telesa v tej starosti znatno (do 10 cm) niha po spolu, plemenu, deželi in drugih vnanjih razmerah.

Iz mnogoštevilnih, dat pridobljenih z merjenjem, se je dognala samo splošna slika rasti v različnih starostih.

Kakor vemo, raste dete po rojstvu najhitreje. Od 1. do 4. leta se polagoma letna prirast zmanjšuje, na kar do 12. leta otrok raste enakomerno vsako leto manj. Okolo 12. leta je prirast pri dečkih najmanjša. Začetkom spolne dospelosti se zopet kaže večja rast, v 15. in 16. letu se raste najhitreje, na to pa dosega telo polagoma svojo največjo višino v vedno manjših intervalih. Pri dekletih je minimum rasti med 10. in 11. letom, maksimum okolu 14. leta.

Več luči prinašajo v to vprašanje Liharzikova raziskavanja, ki je dognal z mnogimi poskusi in merjenji za konec rasti človeškega telesa. Po njegovih navodilih se dajo dognati določena števila v vsakem slučaju. Liharzik razločuje z ozirom na telesno rast trojno dobo. Prva sega do 21. meseca in traja do 150. meseca; deli se na 12 perijod, izmed katerih je vsaka za mesec daljša od prejšnje ($5\frac{1}{3} \dots 16\frac{1}{3}$ mesecev). V vsaki periodi raste dete za 8 cm. Tretja doba traja do 300. meseca (25. leta in se deli na 6 perijod, v vsaki raste telo za 2 cm. Potemtakem bi deček narasel v starosti 9 let (= 108 mes.), čigar višina je 128 cm, v 13. letu (= 156 m), nemara za 18 cm in bi bil visok nemara 146 cm.

Mnogo važnejša nego absolutna višina telesa je razmerje posameznih delov teles med seboj in k vsej višini, in določevanje absolutne velikosti teh delov. Ravno tem razmerjem mora odgovarjati šolska klop po svoji notranji konstrukciji, ker se razločki absolutne višine telesa nanašajo na celotno višino klopi, ki je po naših izvajanjih navezana tudi na druge ozire, ne samo na higijeniške. S proučevanji v tem oziru so se zlasti bavili Landsberger, Zivez, Fahrner, Raschdorff, Pappenheim in Schildbach.

Največ je odvisno od dolgosti laktov in nog. Tu se meri samo stegno in golenica. Landsberger je dognal povprečno dolgost:

	v 6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13. letu
cele noge	60·0	64·1	67·4	70·8	72·8	76·5	80·6	84·3 cm
stegna	30·5	32·1	34·8	36·8	37·9	40·2	41·9	43·9 „
golenice	29·5	32·0	32·6	34·0	34·9	36·3	38·7	40·4 „

Dolgot stegna in golenice kaže majhen razloček. Ta razlika polagoma raste; v 6. letu iznaša 1 cm, v 13. letu 3·5 cm. Če se izraža dolgot obeh delov noge v procentih telesne dolgoti, je dolgot bedra vedno 28 do 29% vse višine. Dolgot stegna iznaša v starosti od 6.—13. leta : 28·5, 28·6, 29·7, 30·1, 30·2, 30·9, 31, 31·5%.

Višina ramen nad podom iznaša v letih šolske obveznosti 78—82% telesne dolgoti.

Oddaljenost lakta od stopala pri ravni stoji niha v dobi šolske obveznosti med 60·3 in 62·5% vse višine.

Oddaljenost konca srednjega prsta od tal je v tej dobi 34·5—37% dolgoti tela.

Rame se meri z višočino telesa do ramena brez višine do lakta. Absolutna dolgot je v dobi 6.—12. leta 19·5, 20·5, 21·7, 22·8, 23·7, 24·6, 25·7 cm, letni prirastek iznaša povprečno 0·9 cm.

Če primerjamo dolgot ramena v teh letih z dolgotjo telesa, najdemo, da iznaša 18—19%.

Dolgot sprednjega lakta do konca srednjega prsta se določa, če odštejemo višočino telesa od konca srednjega prsta do višine telesa pri laktu. Sprednji laketi in roka rasteta od 27·7 cm v 6. letu do 35·5 cm v 13. letu, v vsakem letu torej čez 1·1 cm.

Dolgot sprednjega lakta z roko iznaša v otroški dobi na 25 do 26% pri dospelih 27 do 28% celotne telesne dolgoti.

Koller iz Curiha je objavil meritve telesa in njegovih delov z ozirom na šolsko klop. Navajamo jih natančno, ker so za naše vprašanje velikega pomena.

Najdene date se tikajo povprečne visokosti telesa po razredih in starosti:

Starost:	7	8	9	10	11	12	13	14
Razred:	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.

Višočina v centimetrih: 116·0, 120·6, 126·6, 132·0, 135·6, 141·8, 150·0, 155·0

Druga tablica navaja povprečne mere v centimetrih za absolutno višočino telesa in najvažnejše vrednosti za šolsko klop:

	Dečki:								
Višina telesa v cm	91	101	111	121	131	141	151	161	171
	do	do	do	do	do	do	do	do	do
	100	110	120	130	140	150	160	170	180
Diferenca (od sedala do lakta)	15	16	17	18	19	20	21	22	—
Dolgot golenice (od sedala do tal)	23	25	30	34	36	40	44	45	—
Višina naslonjala maks. (od sedala do križ. vretencev)	—	24	25	26	27	30	33	36	42

Višina naslonjala min.	—	15	16	17	16	17	19	20	23
Dolgost ramen	40	42	44	48	51	56	59	65	—

Deklice:

Višina telesa v cm	91	101	111	121	131	141	151	161	171
	do	do	do	do	do	do	do	do	do
	100	110	120	130	140	150	160	170	180
Diferenca (od sedala do lakta)	15.5	17.3	18.8	18.8	19.6	20.5	21.9	23	—
Dolgost golenice (od sedala do tal)	23	25.3	30	33	36	40	40	—	—
Višina naslonjala maks. (od sedala do križ. vretencev)	—	25	27	29	31	33	35	37	—
Višina naslonjala min.	—	16	18	19	22	25	26	30	—
Dolgost ramen	—	40	46	50	51	56	59	—	—

Iz teh številčk najdemo definitivne mere za klopi sami; toda treba je dognati natančno višino otrok v posameznih občinah, da se morejo zgotoviti primerne klopi. Tudi je potrebno imeti šest do osem različnih veličin vedno pripravljenih.

Šolsko-higijenski utrinki.

Priobčuje Ig. Šijanec.

16. Vprašanje o šolskih zdravnikih v Avstriji.

Društvo „Die Österreichische Gesellschaft für Kinderforschung“ je imelo meseca prosinca letos na Dunaju zborovanje, na katerem se je govorilo o upeljavi šolskih zdravnikov. Bila sta dva večera in sicer 5. in 20. prosinca.

Prvi večer se je zbralo precejšnje število zdravnikov in pedagogov. Otvoril je shod dvorni svetnik Escherich, poudarjajoč, da je vprašanje šolskih zdravnikov v inozemstvu že rešeno v pozitivnem smislu, v tem ko ima od avstrijskih mest edino Brno upeljano vzorno šolskozdravniško službo.

Dr. Dehne je nato referiral o svojih šolskozdravniških izkušnjah v Berndorfu, kjer je član gosposke zbornice Artur Krupp iz lastne iniciative organizoval šolskozdravniško službo. Tam so v začetku šolskega leta 1906./7. vse ljudskošolske otroke — 1000 — natanko preiskovali. 58% dečkov in 56% deklic se je moralo dati zaradi raznih hrib in bolehnosti v šolskozdravniško nadzorstvo. Staršem se je naznanil uspeh preiskovanja.

Tudi so dobili roditelji pouk o negi zobovja šolskih otrok. Dr. Dehne je tudi predložil službeni red za šolske zdravnike. (Glej članek: šolskozdravniška služba!)

Nato je govoril že prej omenjeni Escherich o razmerju nalezljivih bolezni napram šoli. Pri dobrih ali ošpicah, rdečkah in kozah vpliva šolski poset na razširjanje bolezni. Ker niso rdečke in kozje težke bolezni, ostanejo ošpice kot ekskvizitna šolska bolezen. Davica, škrlatica, oslovski kašelj niso šolske bolezni, kar je govornik dokazal statistično.

Žal ne more šolski zdravnik akutne nalezljive bolezni iz šole izločiti. Da bi se to zgodilo, bi moral vsakega otroka vsak dan pred začetkom pouka preiskati. V tem oziru lahko učitelj dosti stori, ako spravi sumljivega otroka v separaten prostor in ga tam pusti preiskati po zdravniku. Jako plodonosno je delo šolskega zdravnika, ki se naslanja na pobijanje kroničnih nalezljivih bolezni, posebno pa tuberkuloze.

Govoril je še docent Alexander o ušesnozdravniški in cesarski svetnik dr. Wallisch o zobozdravniški službi v šoli.

Drugi dan je nastopil kot prvi govornik mestni fizik v pokoju Igl. Ta je razpravljal o šolskozdravniških napravah v Brnu, predložil je tozadevne znanstvene tabele in je razložil.

Docent dr. Kunn je referiral o očesnih boleznih šolskih otrok.

Iz zanimive razprave dr. pl. Aberle o ortopediji navajamo sledeče: Ni možno tajiti, da je v ortopedičnih boleznih dostikrat šola kriva, toda tukaj gre izključno le za skrivljenje hrbtenjače. Premajhne klopi, enostranska nošnja šolskih rečij, naprej nagnjena drža pri čitanju, neprestano sedenje, vse to vpliva zelo slabo na hrbtenjačo. Pri dekletih je več slučajev skrivljenja hrbtenjače kakor pri dečkih. Največje zlo je, ker se pri začetku skrivljenja ne pazi na to bolezen — no, potem je pa prepozno, ko je grba že tukaj. Govornik je navajal več raznih slučajev in kot ortoped poudarjal skupno delovanje šolskih zdravnikov, učiteljev, telovadnih učiteljev in staršev.

Docent dr. Zappert je razpravljal o živčnih boleznih pri šolski mladini. Navidezna nemarnost, čudna nemirnost, fantastične laži šolskih otrok so često znaki bolehnosti, vendar se za te reči otroci kaznujejo.

Dr. Heller je referiral o pomožnih šolah za slaboumne. Kako so take šole v Avstriji potrebne, je razvidno, že iz dejstva, da je število onih otrok, ki ne dosežejo razredni smoter v elementarni šoli, prav veliko. Nasproti naraščajoči kriminaliteti mladine je poudarjati, da pomožne šole vzgajajo duševno manj vredne otroke k delu in v boju proti zanemarjenosti mladine zavzemajo take šole prvo mesto.

17. Šolskozdravniška služba.

Dr. Robert Dehne je v listu „Der Schularzt“ let. 1908, štev. 3., priobčil predloge, kako bi bilo trajno organizovati šolskozdravniško službo na ljudski šoli v Berndorfu na Nižje Avstrijskem. Zadeva je zanimiva tudi za naše šolstvo, zato priobčimo razpravo v doslovni prestavi. To ali ono morda ne ugaja našim razmeram, a vendar je spis v celoti dober in poučen.

1. Preiskovanje šolskih otrok izvršuje zdravnik, kateri ima šolskozdravniško preiskovanje kot postransko službo (Nebenamt).

2. Preiskovanje šolskih novincev, t. j. onih otrok, ki so dosegli šoloobvezno starost, se vrši možno kmalu po pričetku šolskega leta v jeseni. Šest tednov pred preiskavo razpošlje krajni šolski svet vprašalne pole staršem otrok in te izpolnjene pole dobi pred preiskavo šolski zdravnik. Preiskava teh otrok mora se vršiti jako vestno na podlagi leta 1907. razpoloženih zdravniških listov. Za vsakega otroka se napravi po en tak zdravstveni list. Ravno taki listi se napravijo tudi o onih otrocih, ki so v Berndorfsko šolo prišli od drugod. Otroci, katere spozna šolski zdravnik kot nesposobne za šolo, se vpišejo v posebni seznam. Ta se predloži krajnemu šolskemu svetu. V tem seznamu je razen otrokovega imena vpisan razlog, vsled katerega je nesposoben ter je določena približna doba nesposobnosti. Krajni šolski svet predloži ta seznam okrajnemu šolskemu svetu v potrdilo.

3. Preiskovanje ostalih otrok vseh razredov se vrši, kolikorkrat je potrebno, najmanj pa enkrat v jeseni in enkrat spomladi. One otroke, na katere je paziti med poukom radi bolezni ali kake napake, napiše šolski zdravnik v posebno „razredno polo“, katero izroči razredniku. Na tej poli so opombe radi posebnega sedeža, radi dispenziranja od posameznih predmetov i. t. d. Sploh pa se naj pogovori tozadevno šolski zdravnik z razrednikom.

4. Splošna druga preiskava (die allgemeine Nachuntersuchung) se vrši vsako leto v jeseni na otrokih 3., 6. in 8. (7.-b) razreda. Pri tej se konstatirajo vsakoletna tehtanja in merjenja otrok, katera je izvršil razrednik.

5. Enkrat mesečno ima šolski zdravnik zdravniško posetno uro v šolskem poslopju. Prvo polovico te ure porabi šolski zdravnik, da gre v dva ali tri razrede med poukom, v drugi polovici pa mu učitelj pripelje zbolele otroke v preiskavo ter uredi vse drugo potrebno. Zdraviti pa takrat ne sme, samo preiskovati.

6. Staršem se imajo na posebnih formularih naznaniti vsi slučajji bolezni, hīb in vseh bolešljivosti, kar se je pri preiskavi našlo. (Točka 2—5.) Pa priporočat se jim mora, da dajo otroke v zdravniško oskrbo.

7. Pri akutnih infekcijskih boleznih se ima naznaniti občinskemu zdravniku, kakor je bilo dosedaj navada. Seveda se ima s tem obvestiti tudi šolski zdravnik po šolskem vodstvu. Pri škrlatinki, blekih, difteriji, kozah, legarju in otrpnenju tilnika so se tudi sosede v klopih večkrat preiskali v inkubacijski dobi. V kompetenco uradnega zdravnika spada pa kakor prej tudi sedaj zapretnje razredov pri epidemiji. Praktično je, ako sta službi občinskega in šolskega zdravnika združeni v eni osebi, posebno pri slučajih nalezljivih boleznih.

8. Šolski zdravnik ima s pomočjo učiteljstva vsako priliko porabiti, da navaja otroke k snaznosti in pa k uboganju zdravstvenih pravil. To je potrebno glede tuberkuloze. Ako so uvedeni paralelni razredi, je nujno priporočati razdelitev otrok po rezultatih Pirquetovega cepljenja tuberkulina (Pirquetsche Tuberkulinimpfung). Priporočati je tudi, da se slabotnim redkokrvnim otrokom ubogih staršev poskrbi brezplačna dobava dobrega mleka in drugih krepčevalnih sredstev. Sploh se mora gledati na okrepčevanje in utrditev otrok. Razen telovadnih vaj naj se gojé tekalne in kretalne igre na prostem. Ureditve prostornega šolskega igrišča je potrebna po vzorcu Švice, kjer je postavno določeno, da ima vsaka šola svoje igrišče. Nadalje se naj poleg šolskih pršnih kopelj, uvede v poletnih mesecih kopanje v mrzli vodi in posebno naj se gleda na pouk v plavanju in naj se dosti plava.

9. Na otroke s slabim držanjem telesa in s pričenjajočo krivostjo hrbtenjače se je pri telovadbi posebno ozirati. Tu je priporočati, da se ena učiteljska moč izvežba v ortopedični telovadbi (ortopädisches Turnen). Ta oseba bi naj bila tudi izvežbana v podučevanju na pomožnem razredu (Hilfsklasse).

Šolske klopi so na držo telesa jako vplivne. Na tej šoli so razen v 7. deškem razredu po večini primerne, samo da so bile v začetku šolskega leta preveč polne. Pri izvržbi novih klopij se je ozirati na § 16.

10. Šolski zdravnik preišče tudi očesa pri splošni preiskavi. Otroci s slabim vidom se izločijo. Te v določenem času, najbolje je v spomladi, natančno preišče očesni specialni zdravnik, jih eventualno zdravi in napravi recepte za očala. Staršem se mora pravočasno naznaniti termin specialne zdravniške preiskave. Občina jamči specialistu za vse ordinacije neki minimalni znesek in pobere honorar od staršev na očeh bolnih otrok. Honorar je po dveh stopnjah: za premožnejše in za ubožnejše. Za popolnoma uboge je ordinacija brezplačna. Da dobijo ubožci brezplačno naočnike, to le malo obteži bižé in se priporoča kot pravilno.

11. Preiskavanje ušes se vrši na isti način kot preiskavanje oces. Enako pogodbo se sklene s specialistom za ušesne, nosne in vratne bolezni.

12. Najtežavnejša je nega zobovja; kajti to vprašanje se ne da rešiti brez velikih izdatkov. Stalno etabliranje dobrega zobozdravnika v Berndorfu bo tudi to zadevo rešilo ugodno. Najložje se bo mogla tudi z njim skleniti pogodba radi znižanega honorarja ubožnejšim šolskim otrokom. Nastavljanje posebnega šolskega zobozdravnika bi preveč otežilo šolsko-zdravniški bižé.

Največje važnosti, da se ohranijo zobovja prihodnje generacije je energično pobijanje bolezni „Rhachitis“. Tej se najbolj pride v okom, ako matere same dojijo svoje otroke. Zato je v tem smislu propagirati med delavkami ter jim je dajati premije za dojenje. Ustanoviti je tudi javno dojišče (Stillkrippe).

13. Da se povzdigne snažnost in se s tem onemogočijo nekatere bolezni, kakor tudi zaradi negovanja kože je nujno priporočati šolske kopeli. Pri tem je uvaževati, da je najpripravnejša pršna kopelj. Ta je iz higijeničnega stališča, kakor tudi iz stališča, varčnosti predvsem upoštevati. Kopel med učnimi urami otroke tudi duševno osveži in jih napravi zmožnejše za nadaljni pouk.

Glede snaženja otrok od mrčesov ne zadostuje samo enkratno naznanilo staršem. Ako ne pride otrok po takem enkratnem naznanilu po predpisih osnažen v šolo, mora ga pošiljati učitelj toliko časa domu, da končno pride osnažen v razred. Zamujene ure se mu napišejo kot neopravičene.

14. Za slaboumne otroke je uvesti pomožni razred (Hilfsklasse). V tem ima, posebno v tej stroki izobražena učiteljska moč, zbujaati duševne zmožnosti slaboumnih z individualnim poukom. V te razrede se lahko vzamejo tudi oni, ki imajo po dva čuta pokvarjena. Letošnje leto je bilo na tej šoli ednajst takih, ki so težko slišali, a bili tudi slabovidni.

Ta učna moč bi imela prevzeti tudi pouk v govorjenju jecljajočih in onih, ki imajo kako govorno hibo. (Primerjaj tudi točko 9 — ortopedična telovadba.)

15. Šolski zdravnik imej pravico pri konferencah učiteljstva in pri sejah krajnega šolskega sveta prisostovati s posvetujočim glasom. Tudi se ga naj vpraša za svet pri stavbenih zadevah in pri nabavi nove opreme. Svoja opazovanja pri posetih v razredih med poukom in glede higijene šolskega poslopja in pouka ima vpisati v higijenično knjigo (Hygienebuch), katera knjiga je v šoli razpoložena. Ta knjiga se predloži v gotovih intervalih krajnemu šolskemu svetu. Uvaževati pa je pri tem, da spada v krog dolžnosti šolskega zdravnika v prvi vrsti samo individualna higijena šolskih otrok. Težja vprašanja higijene šolskega poslopja in pouka pa nima on sam rešiti, ampak on lahko kaj predlaga ali o tem imajo izreči svoje mnenje strokovne instance. O svojem delovanju v preteklem šolskem letu (1. kimovca do 30. velikega srpana) ima šolski zdravnik predložiti občini obširno poročilo vsako leto okoli novega leta.

16. Razredniki imajo dolžnost podpirati šolskega zdravnika v njegovi službi. Posebno imajo poučevati mladino v sanitarnih rečeh in je navajati, da se ravna po zdravniških predpisih.

Začetkom šolskega leta imajo urediti zdravstvene liste po razredih v registraturah. Oni imajo otroke tehtati in meriti ter vpisati v dotične rubrike rezultate tehtanja in meritve. Tudi opazovanja glede nadarjenosti, pridnosti in napredka so upisati. Pri zdravniških preiskavah imajo v svojih razredih biti zapisnikarjem in pri takih posetih imajo predložiti zdravstvene liste.

Negà zobovja šolskih otrok v Anhaltu. V vojvodini Anhalt je šolska oblast izdala odlok, s katerim poziva učiteljstvo, naj otroke navajajo k pravilni negi zobovja. Uradno se je konstatovalo, da ima tam 78 do 79^{o/0} vseh otrok bolne zobe.

Javne kuhinje v Monakovem. Javne kuhinje dajajo otrokom porcijo dobre okusne juhe za osem pfenigov. Ubogi otroci dobijo od okrajne komisije listke za brezplačno dobavo živeža. Leta 1892. bilo je v Monakovem 12 javnih kuhinj (Suppenanstalten) a leta 1906. jih je bilo že 17. Stroški za te znašajo za leto 1906 — 63.910 mark. Stroški so: plača kuharic, pohištvo, kurjava, živež itd. Del teh izdatkov se pokrije z denarjem, ki se dobi za prodana jedila, vendar je omenjenega leta morala občina dodati 15.457 mark. Leta 1906. se je pripravilo 466.145 porcij juhe.

O šolarski knjižnici.

Črtica. Spisal Janko Polák.

Lepega dne sem se hotel uveriti, koliko sadu je obrodila šolarska knjižnica. Poizkusil sem ustno in pismeno. Nabral nisem niti lesnik.

„Zakaj neki?“

To vprašanje me je mučilo ves dan. Proti večeru sem se napotil v pisarno in začel sem pregledovati šolarsko knjižnico. Nisem pregledoval dolgo. Našel sem vzrok.

„Moj greh!“ . . .

Skesano sem se udaril ob prsa, si prižgal cigareto in se zamislil. Križci pa, ki so si jih zarisali otroci v knjižice s svinčnikom, so zaplesali po mojih možganih mučen ples. Zakaj otroci so si jih zarisali tuintam kar sredi stavka. Mala znamenja, a meni so govorila razločen govor.

In bilo me je sram.

Do tu sem čital danes, a jutri bodem čital dalje!“ —

In tako so čitali otroci od dne do dne. Da tako čitanje ne more obroditi sadu, ni težko ugeniti.

„Moj greh!“ . . .

Poiskal sem dnevnik, ga odprl in si zabeležil tole: „Vadi otroke čitati pravilno. Čitajo naj samo od poglavja do poglavja. Preden se lotijo novega, naj razmišljujejo o prečitanem. Najprej naj razmišljujejo o kraju, času in načinu. Ko si narišejo na ta način v duhu sliko o kraju, času in načinu, pa ji naj dodajo osebe. Toda tudi o osebah naj razmišljujejo. Njih govor, kretanje, obleka in značaj, naj jim bodo vedno v mislih. Tudi mimo živalij, če je o njih v poglavju govor, naj ne gredo slepi in gluhi. Ta pot naj jih vodi skozi vso knjigo. Drugo naj se izliva v drugo. Končno pa naj se izlijejo vsa poglavja v harmonično celoto z ozirom na kraj, čas, način, osebe in živali. Ta celota naj jim bo jasna slika. Pa tudi naslova slike — vzgojevalnega momenta — ne pozabi. Sliko z naslovom vred pa naj poneso otroci nekoč kot zaklad, katerega jim ne more vzeti noben tat, v življenje. In oboje jim bodi zvezda vodnica.“

Ko sem to zabeležil, sem prečital.

In prestrašil sem se peze, ki sem si jo nameraval naložiti proste volje, že na itak težko obloženi hrbet.

„Toliko otrok! . . . Toliko raznovrstnih knjig!“ . . .

Ob kajenju mislim najlepše misli. Zaraditega sem si prižgal novo cigareto in se zamislil iznova. In mislil nisem dolgo. Kmalu sem se domislil pravega.

Odprl sem novo stran dnevnika in si zabeležil tole: „Ne kupuj obilice raznovrstnih knjig. Kupi raje obilico enakovrstnih knjig. Zakaj namen šolarske knjižnice ni — in naj ne bode nobene — podavati otrokom zabavnega čtiva, temveč namen šolarske knjižnice je — in naj bode vsake — podavati otrokom čtiva za njihovo intelektualno in moralno vzgojo. Pri nakupu knjig se oziraj vedno na razmere šole in pa na duševni razvitek otrok. Nikdar pa ne bodi tiran. Pusti tuintam tudi otrokom svobodno izbiranje. Zato pa imej v

šolarski knjižnici poleg že zgoraj omenjenih knjig vedno tudi nekoliko knjig po otroškem okusu. Da morajo biti te raznovrstne, se razume samo-
obsebi.

„Otrok, svoboda, okus!“ . . .

O tem pa sem mislil dolgo. Končno sem se domislil vendarle pravega. In odprl sem novo stran dnevnika in si zabeležil tole: „Ne razdeljuj knjig iz šolarske knjižnice po razredih in po starosti, temveč razdeljuj jih po individualnosti otrok. Da ti bode to mogoče, ne lasti si pravice do šolarske knjižnice sam. Prepusti jo vsemu učiteljstvu. Zakaj vsak učitelj pozna najboljše svoje otroke z ozirom na individualnost. S tem pa nikakor ni rečeno, da mora hoditi vsak učitelj svojo pot. Nikakor! . . . Vsi naj streme po zaželjenem smotru. Da je to mogoče, treba tudi v tem oziru priprave in podrobnega načrta, ki ga naj izdelata vse učiteljstvo in nikdar ne posameznik. To pa je mogoče samo tedaj, če pozna vse učiteljstvo vse učence po individualnosti in vso šolarsko knjižnico po vsebini in ne samo po naslovih.“

Ko sem končal to, sem prečital vse tri beleške skupno. Bil sem z njimi zadovoljen.

„Bode li še kdo drugi?“ —

„Kdo ve!“ . . .

„Bode li tako postopanje obrodilo sad?“ —

„Upam!“ . . .

Da me upanje ni varalo, ali da me je, o tem pa bom poročal čez leto in dan natanko.

Književno poročilo.

Ocene.

Stanovanje otrok je včasih uprav grozno. Izmed 50 učencev praške okoliške šole jih prebiva s celo rodovino v 1 sobi 16, v 1 sobi in kuhinji 24, v 2 sobah in kuhinji 8, v 3 sobah in kuhinji 2. Ona edina soba ima v 8 slučajih 1 okno, v 8 slučajih 2 okni. Na ulico ima okno 7 stanovanj, na dvor 9. Stanovanja so prenapolnjena. Z učencem v isti sobi spi (v 50 slučajih) dvoje oseb v 5 slučajih, 3 v 9, 4 v 9, 5 v 14, 6 v 7, 7 v 3, 8 v 3 slučajih. Kako malo udobnosti nuja postelji učencu, dokazuje dejstvo, da spi izmed 50 učencev samo 8 samoedino. Kjer spi v eni sobi 8 oseb, sta v dveh slučajih samo 2 postelji, v 1 slučaju samo 1 postelja. V teh sobah delajo otroci ves dan, spi cela obitelj. Ali imajo tudi ti otroci pravico do čistega zraka in solnčne svetlobe?

Seveda odgovarja telesno stanje tem razmeram. Izmed delajoče mladine je bilo jakih otrok 12·9%, normalnih 54·8%, slabih 32·3%. Trajanje dela ni v nobenem razmerju z jakostjo. Izmed onih otrok, ki delajo 1 do 3 ure na dan je bilo jakih 12·7%, normalnih 53·5%, slabih 33·8%; od onih, ki

delajo $3\frac{1}{2}$ do 6 ur je jakih 12.7% , normalnih 52.1% , slabih 35.2% ; od onih, ki delajo 7 do 12 ur na dan je 12.1% jakih, 49.7% normalnih, 38.2% slabih. Iz tega je vidno, da je tem več slabih otrok, čim dlje traja delo. 38.2% slabih otrok opravlja delo v nevarnost!

Hrana otrok je slaba. V 50 obiteljih praškega predmestja se kuha dvakrat na dan v 20 slučajih, trikrat v 27 slučajih, štirikrat v 3 slučajih. Zjutraj imajo vsi kavo. Ne obeduje 5 rodovin, kavo imata za obed 2 rodovini, v ostalih se obeduje juha in prikuha. Meso imajo na teden: nobenkrat v 3 rodovinah, enkrat v 9, dvakrat v 7, trikrat v 4, štirikrat v 3, petkrat v 4, vsak dan v 17, večkrat na dan v 3 rodovinah. Dobro se hrani 32.7% otrok, slabo 67.3% otrok. Delo spravlja v nevarnost zdravstveno stanje 33.7% dečkov, 33.8% deklc, ali 33.8% otrok. Torej izmed delajočih otrok je vsaki tretji izročen propasti. Grozna doba, v kateri živimo! Delo spravlja v nevarnost 19.8% jakih, 25.6% normalno razvitih, 53.2% slabih otrok. Pri delu, ki traja 1 do 3 ure na dan je v nevarnosti 16.2% jakih, 19.5% normalnih in 43.1% slabih otrok; pri 3- do 6urnem delu je v nevarnosti 22.6% jakih, 38% normalnih in 67.4% slabih; pri 6- do 12urnem delu je v nevarnosti 50% jakih, 60.5% normalnih in 80.5% slabih. Števila govorijo jasno.

Nato navaja besede dr. Gehringa o vplivu težkega dela na telo. Upravitelj neke severočeske bolniške blagajne je tožil, da je stopila mortaliteta med tuberkuloznimi tkalci na 18.3% ; vsled tega je gmotno stanje zavoda v nevarnosti. Vzrok tej kalamiteti je dejstvo, da se 14letni slabi otroci sprejemajo v tovarne.

In kakšna je plača teh malih trpinov? Prav različna, kakor je različno srce, kakor je različna poštenost delodajalcev. Nič stalnega ni v tem. Včasih na uro dela ne pride niti 1 vinar. In ljudje se ne sramujejo za svoje početje. Včasih se daje plača v denarju, včasih v naturalijah.

Vzrok delu je večinoma beda. Pri 1270 otrokih imamo te-le vzroke: majhen zaslužek obitelji pri 389 otrokih, siromaštvo pri 421 otrokih, beda pri 61, da si oskrbe obleko pri 28, ker oče nima dela pri 37, ker vdova nima dela pri 3, ker oče ni zmožen delati pri 147, ker mati ni zmožna za delo pri 52, ker oba roditelja nista zmožna pri 6, ker mati-vdova ni zmožna za delo pri 49, ker si delo samo nalaga 26 otrok, drugi vzroki sodelujejo pri 51 otrokih. Cela petina otrok živi starše. Naše delavstvo ni dovolj zavarovano proti nezgodam. Ako traja bolezen čez 20 tednov, prestaja pripomoč. Prihranki otrok so redki in drago plačani: s telesnim in duševnim zdravjem. 14.3% otrok, ki delajo, nima očeta ali matere.

Delo pa spravlja v nevarnost tudi nramnost. Alkoholizem, prostitucija, goljufija, kradež, kadenje, pretepanje, ubijalstvo — to so pošasti, ki preživijo na delajočega otroka. Zanimiva bi bila statistika, ko bi se povpraševalo pri kaznjencih, koliko jih je delalo v mladosti. — 90% vseh otrok ne pride v srednje šole, ne v druga višja učilišča. Ljudska šola je njihov vzgajališče. V tem leži veliki pomen ljudske šole. Delo onemogočuje otrokom pravilno napredovanje v ljudski šoli. Do 10% otrok zaostaja vsako leto. Zato pa je tudi v 1. razredu 58.9% otrok, ki imajo nad 7 let, v 2. razredu 77.3% , ki imajo nad 8 let, v 3. razredu 81% nad 9 let, v 4. razredu 87.2% nad 10 let, v 5. razredu 82.9% nad 11 let, v 6. razredu 80% nad 12 let, v 7. razredu 72.9% nad 13 let, v 8. razredu 47.2% nad 14 let (skupno 79%). 79% otrok je ponavljalo enkrat ali večkrat isti razred tekom svojega šolanja. Vsako tretje dete izmed mladih delavcev izgubi 1 leto, vsako četrto 2 leti,

vsako sedmo 3 leta, vsako dvajseto 4 leta, nekateri celo 5 do 6 let. Zapuščajo torej osemrazredno šolo učenci v 7., v 6., 5., 4., 3., celo že v 2. razredu.

Delo otrok onemogočuje reden šolski obisk. Mnogo otrok sploh ne prihaja v šolo. Izmed 2865 učencev zamuja šolo 809, to je 27·9% brez opravičenja. Pa koliko opravičenih zamud je lažno opravičenih? Nereden šolski obisk škoduje napredku. Lažno opravičevanje škoduje zdravju.

II. Življenje in delo otrok z opravičkom. Suhi statistički material ni mogel zadovoljiti moža Houserjevega kova. Zato je naprosil 100 kolegov, naj mu napišejo rezultate podrobnih raziskovanj: Kako učenci žive, v kakšnem ozračju rastejo naši bodoči predstavitelji naroda. Odgovorilo je 53 učiteljev, ki vsi opisujejo življenje malih bednikov z največjim sočutjem. — Pri svojem delu pa je uporabil tudi poročila obrtnih nadzornikov za leto 1884—1904 in poročila trgovske in obrtne komore v Pragi. Nato pa podaja fotografijo za fotografijo, vse manj ali bolj temne boje, posveti v najtajnejše kote velikega mesta, kjer se je ugnezdilo največje siromaštvo, ki si ga more naša duša predstavljati. Kdor vidi mlade delavce pri delu, ta čuti v srcu nekaj več kakor navadno usmiljenje. Tu človek stiska pesti in se vpraša besno: kdo je kriv? Kdo je kriv, da toliko bodočih mož zgine v zamladi v v tej smrdeči velikomestni atmosferi? Kje je zakon, ki brani to sistematiško moritev? — Ah, kdor je hodil po zlati Pragi, ali si je mogel predstavljati, da poleg tako razširjenega bogastva živi toliko bede? — Predaleč bi nas vedlo, ko bi hoteli odslej naprej tako natanko slediti izvajanjem Houserjevim, kakor smo beležili doslej vse važnejše podatke njegove knjige. Samo tuintam moremo biti natančnejši, le toliko, da se spozna, kolika dobrota bo zakon o varstvu otrok.

V ciglarnah dela v praški okolici nemara 5000 delavcev, med temi 90 otrok za 1·40 do 6 K tedenske plače. Otroci trpe tu telesno in moralno. Pri slabi hrani delajo težko ves dan. — Pri stavbah otroci podajajo material, zlagajo opeko, itd. Dobivajo na dan po 24 h do 1 K. — Pet dečkov dela v lomih. Delo je težavno in nevarno. Za hrano imajo navadno samo suhi kruhi. Obitelj šestih glav zasluži na teden 9—12 K. — V tovarnah sta bila nameščena dva dečka. Slabi napredek v šoli je bil v zvezi z njih težavnim poslom.

Izmed Čehov je 41% poljedelcev, 36% obrtnikov in 8·5% trgovcev. Industrija raste neprenehoma. Mala obrt peša vsak dan bolj. Obrtniki izumirajo po močnem boju. Branijo se, dokler niso potrošene zadnje rezerve. V tem boju uporabljajo seveda vsako sredstvo, zlasti cene delavce — otroke. Houser je naštel 60 obrti, v katerih delajo otroci. Izmed dečkov je 9 krojačev, 8 čevljarjev, 8 pekarjev, 8 mesarjev, 5 ključavničarjev, 5 kleparjev, 5 knjigovezov, 5 mizarjev 4 so vezači vencev, 4 so sodarji, 4 barvarji, 4 tkalci, 3 slikarji, 3 brivci, 3 klobučarji, 3 strugarji, 3 rezbarji, 3 kamnoseki, 3 strojarji, 3 slaščičarji, 2 pleskarja, 2 krznarja, 2 kaparja, 2 grebenarja, 2 tesarja, 2 leccetarja, 2 livarja, v drugih obrtih je po en deček. — Dekleta se bavijo s sledečimi posli: 11 jih šiva pri krojaču, 8 veže vence, 6 dela pri knjigarju, 4 pri mlinarjih, 3 pri pekarjih, 2 pri klobučarjih, 2 pri krznarju, 2 pri pleskarju, 2 pri vrvarju, 2 pri pasarju, 2 pri lončarju, 2 gladita palice, drugod je umeščena po ena deklica. — Vseh otrok zaposlenih v obrti je 204. Po starosti so 3 šestletni, 7 sedemletni, 10 osemletni, 16 devetletni, 19 desetletni, 25 enajstletni, 40 dvanajstletni, 42 trinajstletni, 17 štirinajstletni, pri 25 otrokih

starost ni navedena. Iz te statistike je videti, da malo dete ni za obrt. Doma delata 102 otroka, pri tujih ljudeh 30 otrok. Koliko škode nanaša obrt otrokom, to je lahko si predstavljati.

Domača obrt je na Češkem še vedno jako razširjena. Samo da se vedno bolj udinja tovarnam. Veliki množici delavcev odgovarja mizerna plača. Ti delavci nimajo nobenega priganjača razen — bede. — Največ otrok je zaposlenih pri izdelovanju gumbov, namreč 150. Delo jemlje vid. Cela rodbina (mati in 2 hčerki) zasluži nemara 60 do 70 h na dan! Druga rodbina (mati, babica in 4 hčerke) zasluži na teden 8 K! Ali si morete misliti huje tlake? Izdelovanje papirnega blaga zaposluje 142 otrok. Tu najdeš otroke treh let, štirih let, ki delajo ves dan. Delo na videz lahko, a posledice? — Praške rokavice so bile nekdanj na glasu. Danes ni več take sile. Pred desetimi leti je Praga sama postavljala 70% rokavic na trg. Danes se rokavice ne izdelujejo več doma, ampak v tovarni. Le še nekaj neznanega posla opravlja dom. Tu je zaposleno 93 otrok. Delo je zdravju jako škodljivo. 60% otrok šivilj umrje za tuberkulozo. Mati s hčerko zaslužita na teden 9 K. — Šivajo in pletejo navadno deklice. Izdelujejo se srajce, ovratniki itd. Cela obitelj zasluži na teden 8 do 10 K. — V drugih domačih obrtih delajo 104 otroci. Tu zaslužijo otroci včasih samo po 1¹/₂ h na uro!

Otroci se radi uporabljajo za donašanje in dovažanje. Spominjam se, da me je v Pragi na kolodvoru v hipu obdalo gotovo 10 dečkov, ki so hoteli nositi moj kovčeg. — Otroci raznašajo mleko, led, pesek, kruh, pivo itd. Novine je raznašalo 58 otrok. 21% otrok, ki raznašajo, je tako slabe konstitucije, da mora temu delu podleči. Mislite samo na štirinadstropne hiše!

Krčma potrebuje mnogo delavcev, in med temi je 6% otrok. Moralna nevarnost je tu največja. Alkohol zbrše človeku raz čelo to, kar nas loči od hudodelcev. Nikjer toliko grdobe kakor po krčmah, v velikomestnih beznicah. Zaprite krčme, in čez par let bodete v stanu zapreti ječe. Alkoholizem — to je edina prava nesreča narodov. — Otroci se tu pripravljajo za alkoholizem in prostitucijo. — Otroci v krčmah perejo steklenice, črpajo vzduh, točijo pivo, sprejemajo novce, podajajo jelo, prodajajo smodke in klobasice, postavljajo keglje itd. Mladina je 12—16 ur na nogah. Nekateri spe potem v zadimljenih, smrdečih lokalih. In za kakšno ceno vse to?

Cela vrsta trgovin nuja skromen dobiček tudi otrokom. V raznih malih kramarijah prodajajo otroci. Pri pekarjih, slaščičarjih, mesarjih, v trafikah in kioskih — povsod lahko vidiš prodajajoče otroke. Po ulicah je vse polno malih prodajalcev. Zvečer prihajajo v krčme z vžigalicami, redkvicami itd. Male prodajalke bi znale včasih pripovedovati dolge povesti o propalosti včasih čisto spoštovanih oseb. Ali se spominjate sodnika na Dunaju, ki je bil tako velik prijatelj mladine, da je jemal majhne deklice s seboj čez noč? Šele pred par meseci je bila sodna razprava.

Več nego petina delajočih učencev streže raznim osebam, v obiteljih itd. Male pestunje 7 let stare niso redki pojavi. In kako pač deluje na otroka družba bolnega človeka? Najčesče strežejo otroci v uradniških rodovinah. Seveda igra tu glavno vlogo plača. A če profesor ne more najti boljših služabnic, potem je stvar malo čudna. In kaj dobi otrok za to? 221 otrok dobiva na teden 7 do 50 h. 83 otrok 50 h do 1 K, nad 1 K samo 38 otrok. Sramota!

Ministranti! Kdo ne pozna ta tip mladih delavcev? Kdo ni sam stregel pri maši? A kdo izmed očetov, ki se ponašajo s sinom ministrantom, po-

misli, kako težko je otroku zapustiti ob 4. uri zjutraj toplo posteljo? Kdo ve, kaj pretrpi slabo oblečeno dete, ki kleči po cele ure na mrzlem kamnu. Revmatizmi in druge bolezni so potem posledice. Za 1 do 4 vinarje 1 uro dela. Ali poznate ministranta, ki po pogrebu preži pri hiši žalosti? Ali se tako razvija sočutje? — No, ne pozabimo, da postanejo ministranti navadno duhovniki, in ti imajo najmehkejše srce na svetu.

Poljedelstvo zahteva mnogo od mladih zemljanov. Bodí, to je vsaj zdravo. Samo, če se ne zahteva preveč: Prerano vstajanje, mlatenje, oranje, uporabljanje otrok pri strojih, drugovanje s hlapi, z deklami, paša poguba naša, zamujanje šole — to so resna poglavja. Še bolj nevarni so drugi posli. Za žetve, trganja hmelja, obrezavanja repe itd. nastaja prava selitev naroda. Razni elementi prihajajo tu v dotiko. V majhnih kozolcih prenočuje do petdeset delavcev obeh spolov, staro in mlado. Kaj tu vse vidi nedolžno oko, kaj tu vse sliši tudi čisto uho!

2° mladih delavcev opravlja različne posle. Nekateri pišejo pri advokatih, učijo druge otroke, drugi tolčejo boben, tretji obračajo note, četrtri pobirajo žoge itd. Najslabše se godi otrokom, ki vodijo siromake na temnih potih. Slepí siromaki imajo navadno majhnega vodnika. Koliko vidi tu deček namesto starca! In otroci, ki beračijo na svojo roko? In izplača se. Včasih zasluži mal berač do 6 K na dan. Dogodilo se je, da je „hrom“ učenec pozabil na hromost, ko je zagledal svojega učitelja in jo ubral kakor strela na zdravih nogah. — In s to žalostno-veselo sličico končam svoje poročilo o delu otrok.

III. Varstveno zakonodajstvo. Starši se danes še ne zavedajo svojih dolžnosti napram otrokom. Ne zaveda se te dolžnosti niti zakonodajstvo. Že 1. 1805. izdani šolski zakon je določal, da se morajo tudi mali delavci v tovarnah poučevati. Sploh ni smelo dete v tovarno pred svojim 9. letom. Tovarnarji se na te določbe niso ozirali in so dosegli 1. 1851. min. naredbo, da smejo otroci že po 7. letu v tovarno. Državni zakon od 1. 1869. je pustil majhnim in najmanjšim deželnim zborom preveč prostosti. Tovarnarji so se znali izviti tudi določbam novega zakona. Novela 1. 1883. ni bila šolstvu v prid. Šolske olajšave so otroke zarobile. In še to ni klerikalcem dovolj. L. 1888. je poskusil Liechtenstein svojo srečo, 1. 1897. Ebenhoch. Oba sta bila sicer odbita, a kdo ve, kaj nam prinese že najbližja bodočnost. In vendar je fakt, ki ga tudi Korošec ne more pobiti, da je ljudska šola znamenita institucija za varstvo otrok. **Naši učenci v šolah počivajo od težkega dela**, od dela, ki je prehudo za njih slabe moči, ki jih ugonablja.

Mnogo zakonov se je izdalo o obrti. V teh zakonih se je določilo tudi to, da dete ne sme ponoči delati. Kako se pa drži praksa teh določb? Fakt je, da doslej otrok še ni dovolj zavarovan proti izkoriščanju. Naše zakonodajstvo je preobzirno. Radi sedanjosti vničuje bodočnost. Raubwirtschaft se imenuje to v nemškem jeziku. Zakon o otroškem delu na Nemškem je za-sluga učitelja Agahda. Sprejet je bil 1. 1903. V tovarnah ne sme delati otrok pred 14. letom. Pri stavbah, v lomih, kletih in drugih nevarnih poslih otroci nimajo kaj delati. Tuje dete ne sme nikjer delati pred 12. letom in ne več ko 3 ure na dan (v počitnicah 4). Po 8. uri zvečer ne sme več otrok delati. Tudi po nedeljah se ne dela. Dete mora imeti delavski list, ki ga izdaja policija in ki ga mora delodajalec ob potrebi pokazati. Lastni otroci smejo delati od 10. leta naprej, a ne pred predpoldanskim poukom in ne po 8. uri

zvečer. V gostilnah se tuji otroci sploh ne smejo uporabljati, lastni šele po 12. letu.

Nemški zakon je vzbudil tudi Avstrijo. Že l. 1903. je predložil Ofter v državnem zboru predlog zakona o otroškem delu. Osoda predloga je znana.

Najbližja bodočnost mora odločiti tudi v Avstriji o tem tako važnem socialnem vprašanju in tudi pedagoškem vprašanju. Učitelji bi naj storili vse, da se javno mnenje spremeni v prilog mladim trpinom. Šolski zdravnik bode kmalu glasno govoril o otroških mukah. Otroci danes skrbijo za to, za kar bi imela skrbeti država: za hrano in obleko in učila. In to v stoletju otrok.

Končno poziva Houser na pomoč vse ljudi dobre volje. Dajte mladini mladost, vrnite ji srečo. Nevarnost je velika. Kdor je dobrega srca, naj pomaga!

Knjigi so priloženi kratki, a jedrnati izvlečki v nemškem, angleškem in francoskem jeziku, ki sečitajo jako gladko. Namen imajo vzbujati za temo knjige zanimanje tudi v inozemstvu.

Slovenci se za delo naših otrok, našega naraščaja še nismo mnogo brigali. Tudi pri nas ni take industrije, ni tovarn itd. A našlo bi se tudi pri nas mnogo gradiva. Ali bi ne bilo dobro, da začnemo tudi mi zbirati material? Kaj bi se vse našlo v Ljubljani, v Trstu, v Idriji, v Jesenicah, Domžalah, sleherni gorski vasi? Houser nam bodi zgled. Njegova knjiga je veličasten protest proti sedanjemu izkoriščanju mladine. Združimo svoj glas z njim, glasno kriknimo onim, ki se trudijo našo mladino, našo nado zasuznjiti še bolj: **brezsrčneži, roke proč od mladine!**

V dnevih, ko igra koristolovstvo takšno vlogo v politiki, ko se dobrikajo nekateri poslanci narodu in mu obljubljajo — petletno šolo, ko hočejo izročati mladino povsem agrarskemu in industrialnemu robstvu, v tej dobi naj bi se sprejel v Avstriji pošten zakon o varstvu otrok? Zato gledamo skeptiški na trgovinsko ministrstvo in njega akcijo: zbiranje podatkov o delu otrok.

Houserjevo knjigo pa priporočam učiteljem in vsem slovenskim poslancem. In priporočam jo tudi Zvezarjem in vsem ljudem dobre volje.

Karel Svoboda.

„Des Lehrers Beschwerderecht.“ Ein Beitrag zur Orientierung über die Rechtsverhältnisse des Lehrerstandes und über den Administrationsprozeß in Österreich. Seinen Berufs- und Leidensgenossen gewidmet von Franz Hammerschmid in Trübbendorf. 88 Seiten. Geheftet 1.50 K. — Tako se imenuje brošurica, katera je te dni zagledala beli dan. Za vse avstrijsko učiteljstvo je jako zanimiva, ker ima jako poučno tvarino. Večkrat pride učiteljstvo v tak položaj, da se mora boriti za svoje gmotne in druge zahteve, a šolske postave, četudi natančne in na videz pravične, pustijo čestokrat učiteljstvo na cedilu. Brošurica le-ta je zbirka vsakojakih principijelnih bojov učiteljstva za pravico. Razni navedeni slučaji svedočijo, da je učiteljstvo že večkrat zmagalo pri upravnem in državnem sodišču napram šolskim oblastim, ki so glede učiteljskih dohodkov učiteljstvu na škodo razsodile. — V brošurici nahajamo slučaje tudi glede starostnih doklad, remuneracij, mirovnine itd. in sploh o učiteljski in šolski organizaciji. —

Tudi prizivna volilna domačivna in zadružna pravica se upošteva na raznih zgledih. Knjižica ima sledečo vsebino: I. Anspruch auf Dienstbezüge überhaupt. — Anspruch auf Unterlehrerbezüge. — Definitive Anstellung ohne Lehrbefähigungszeugnis (bis zum Jahre 1883). — Automatisches Definitivum in Schlesien. — Einreihung in höhere Gehaltsstufen. — Gehaltsanspruch prov. Bürgerschullehrkräfte. — Dienstalterszulagen. — Bezüge der interimistischen Schulleiter. — Quartiergelder. — Ortszulagen. — Nutzgenuß von Grundstücken. — Remunerationen. — Kostenvergütung. — Unzulässigkeit der Enthebung. — Unzulässigkeit von Pensionierungen. — Pensionsanspruch. — Pensionsbemessung. — Quartiergeld. Pension. Monatsraten von Quartalbezügen. — Witwenpension. — Erziehungsbeiträge. — Sterbequartal. — Gebührenfreiheit. — Erteilung des Religionsunterrichtes durch weltliche Lehrer. — Verhältnis des Lehrers zum Ortsschulrate. — Beschwerderecht der Bezirksschulratsmitglieder. — Heimatsrecht. — Aktivwahlrecht. — Passivwahlrecht. — Ausübung des Abgeordnetenmandats. — Vereinsrecht. — II. Ta del ima razna pojasnila glede pravice in nekako zgodovinsko pojasnjevanje raznih učiteljskih postav, določb itd. Končno se nahaja pouk glede spisovanja pritožb.

Vseh v prvem oddelku omenjenih točk je 81 slučajev opisanih. Ti slučajji zadevajo vso Avstrijo. — Mimogrede naj omenim le nekaj spornih slučajev glede Goriškega.

1. Josipina Valentinuzzi in Ludovika Ussai sta bili pred leti nameščeni v Gorici na ljudski šoli. Obe sta podučevali enako razrednicam-koleginjam. Vendar sta dobivali obe prva leta manjše dohodke, nego postavno-provizorične podučiteljice. V dekretu sta bili imenovani „suplentinje“, kajti poučevali sta na paralelkah. Leta 1896. se je šolski zakon v toliko premenil (tudi za provizorično učiteljevanje), da so se tudi provizorična leta štela v petletnine. Zbog tega sta zahtevali omenjeni dve učiteljici, da se jima ušteva čas (leta) supliranja v petletnine. — Šolske oblasti vseh inštant so to zahtevo odbile, češ, da se službena leta prov. podučiteljice, štejejo v petletnine, a nikakor ne službena leta suplentinje. — Obe učiteljici sta se pritožili radi tega na upravno sodišče. Priziv je zastopal dr. Napoleon Priester (Dunaj IX.) V pritožbi je omenil, da sta obe učiteljici od začetka naprej nepretrgano poučevali enako drugim učiteljicam-razrednicam; vpoštevati se jih tedaj mora vsaj kot podučiteljici, kajti šolski zakon za Gorico ne pozna suplentov in suplentinj in da obe učiteljici nista bili nikdar poklicani v službo „zur bloß aushilfsweisen Dienstleistung“, ampak kot provizorični učni moči, a ne kot suplentinji, tedaj de facto in de jure vsaj kot podučiteljici. To, da nista imeli naslova („Titel“) pod- ali učiteljice, položaja ne more prenarediti. — Zastopnik ministrstva je poudarjal, da šolska uprava smatra take učne moči kot zunaj šolske organizacije stoječe; tedaj jim nikakor ne pristojajo terjatve in zahteve podučiteljic. — Upravno sodišče je odobrilo izvajanje prizivnega zastopnika in je zavrglo ukrepe in rzsodbe šolskih oblastnij ter je utoku omenjenih dveh učiteljic ugodilo. (7. jan. 1904, št. 335.)

2. Eliza Tominz, podučiteljica v Gorici, je dosegla l. 1890. izpričevalo učiteljske usposobljenosti in postala je 22. aprila 1898 definitivna. Dne 3. decembra 1898 se je preselila v Istro. L. 1903. je prosila goriški mestni šolski svet za naknadno prisoditev (Zuerkennung) starostnih doklad, a prošnja je bila odbita, ker vsled § 30. deželne šolske postave od 10. marca 1870

imajo le učitelji in ne tudi podučiteljice pravico do starostnih doklad. Ker sta deželni šolski svet in naučno ministrstvo ta ukrep potrdila, položila je učiteljica utok na upravno sodišče. To je dvignilo te ukrepe, kakor postavno neutemeljene. Motivi so bili: Po citiranem zakonu od leta 1870. ni mogla podučiteljica dobiti petletnice. Pozivno na § 5. deželne postave od 15. oktobra 1896, št. 30, pritičejo take doklade tudi definitivnim podučiteljicam in podučiteljem, in sicer za čas službovanja po prebitem izpitu učit. usposobljenosti; § 30. zakona od leta 1870. je brezpraven; ergo ima pritožiteljica od 22. aprila 1898 pravico do starostnih doklad.

3. Tretji slučaj — glede Goriške — se ozira na priziv g. Al. Urbančiča, bivšega nadučitelja v Batujah, glede petletnice. — Ta je bil priobčen že v raznih listih. Zbog tega priobčevanja tega slučaja opustim, ker je splošno znan.

4. Slučaj Jožefa Rakovšček, bivšega def. učitelja v Kobaridu. — Rakovšček je prosil l. 1898. za eno učiteljsko službo na Kranjsko, in je bil tudi imenovan, a dobil ni ono službo, katero je želel, ampak drugo. Okrajni šolski svet v Tolminu — doposlavši mu dekret za novo službo — mu je ustavil obenem dosedanje dohodke. — Rakovščku ni prijala podeljena mu služba in bi bil rad ostal v Kobaridu, kajti stroški za preselitev bi bili v tem slučaju ogromni. To svojo namero je javil okraj. šol. svetu v Tolmin poudarjajoč, da se odpove oni službi na Kranjskem in da ostane v Kobaridu. Tolminski okrajni šolski svet ni hotel o tem nič vedeti, a ni to zadevo obravnaval v plenarni seji okr. šol. sveta, ampak je to zadevo g. predsednik kot glavar le presidialno rešil. To postopanje je dež. šolski svet potrdil. Tudi naučno ministrstvo je zastopalo to stališče kot pravilno in je potrdilo ukrep okrajnega in deželnega šolskega sveta. Rakovšček je podal utok na upravno sodišče, katero je dne 4. julija 1900, št. 4771, utoku ugodilo zaradi „Mangelhaftigkeit des Verfahrens“. — Vzrok tej razsodbi je, da definitivno učiteljsko osebe se ne more in ne sme proti svoji volji odpustiti ali odsloviti; izvzeti so slučaji, ako je def. učitelj(ca) premeščen(a) iz službenih ozirov. — Predsednik okraj. šol. sveta je oddal glede tega svoj separaten votum pri dež. šol. svetu, a bil je brezuspešen.

Iz vsega je razvidno, da ima ta brošura mnogo zanimivega gradiva. Toplo jo priporočam učiteljstvu v nabavo. Dobiva se pri Pichler's Witwe, Dunaj V, Margaretenplatz 2.

Anton Leban — Komen.

Novosti:

„*Blätter für den Abteilungsunterricht*“ imenuje se šolski list, ki izhaja mesečno v Ljubljani in mu je urednik g. R. F. Peerz, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik. Velja celoletno 4 K in se dobiva pri izdajatelju. List je prav zanimiv in strokovnjaško uredovan in je vreden, da si ga naročimo. V vsaki številki ima jako lepo in pedagoško vsebino, ki je večinoma vzeta iz prakse. List ima izborne sotrudnike iz vse Avstrije. Ob koncu vsakega lista ima vselej „*Briefkasten*“, v katerem gospod urednik odgovarja na razna pitanja. List jako hvalijo priznani pedagogi in pedagoški pisatelji.

Anton Leban — Komen.

„*Das Zeichnen nach der Natur*“. Von Rudolf E. Peerz. Preis K 1:50. — Dandanes, ko se v modernem šolstvu povsod poudarja in uvaža moderno risanje, to je risanje po naravi, nam je brošura, 112 strani broječa „*Das Zeichnen nach der Natur*“, katero je izdal c. kr. prof. in okrajni šolski nadzornik g. R. E. Peerz v Ljubljani, dobro došla.

Ta knjiga ima najprej kot uvodni spis: „Vorbemerkungen“. Potem pa sledijo odstavki: „Vorwort zur zweiten Auflage“ ter spisi:

I. Einleitung. (Allgemeine Betrachtungen über den gegenwärtigen Stand der Neuernng.)

II. Eine grundlegende Lehrprobe. (Das Lineal.) a) Die praktische Durchführung derselben b) Begründende und erklärende Betrachtungen: 1. Sammeln von Teilvorstellungen eines Vorstellungskreises; 2. Konzentration auf einen Teil des Vorstellungskreises; 3. Wiedererweckung und Musterung der Vorstellungen; 4. Entstehung des Gegenstandes; 5. Eigentliches Zeichnen; 6. Die Verbesserung durch den Lehrer; 7. Die Gruppierung; 8. Phantasiezeichnen; 9. Farbentreffübung; 10. Schattengebung; 11. Anschauungsperspektive; 12. Die Selbstverbesserung; 13. Das Gedächtniszeichnen. c) Allgemeiner Unterrichtsplan. d) Die grundlegende Lehrprobe mit Bezug auf die Landschule. 1. Anknüpfung und Besprechung. 2. Die Zeichenversuche. 3. Eigentliches Zeichnen. 4. Worauf soll gezeichnet werden. 5. Was liefert jede Abteilung ab? 6. Die Vorbereitung auf den Unterricht (Plan).

III. Der Lehrplan. (Gegliedert nach Jahreszeiten und Unterrichtsganzen).

IV. Lehrstoffverteilung für Landschulen.

V. 10 Lehrproben: 1. Efeublätter (Anschluss an die Naturgeschichte). 2. Die Flasche (Anschluss an das Rechnen). 3. Wappen (Anschluss an die Geschichte). 4. Der Briefumschlag (Anschluss an die Geschäftsaufsätze). 5. Das Barometer (Anschluss an die Naturlehre). 6. Eine Bergform (Anschluss an die Heimatkunde). 7. Die Wegtafel (Anschluss an einen Lernausflug). 8. Die Buchstabenverschlingung (für Mädchenschulen) (Anschluss an das Lesen). 9. Die Leiter (Anschluss an das Turnen). 10. Die Orgel (Anschluss an das Singen). Schlussbemerkung. Anhang. (Beurteilung von Zeichenwerken und Requisiten.) Razvidno je, da ima brošura lepo vsebino. Priporočamo jo učiteljstvu v nabavo, osobito pa onim, ki se pečajo z risanjem po naravi. Dobiva se pri pisatelju v Ljubljani.

Anton Leban — Komen.

O šolski reformi. Spisal dr. Dragotin Lončar, profesor na mestni realki v Idriji. Ponatisek iz „Učit. Tovariša“. Natisnila „Učiteljska tiskarna. — Cena 40 h po pošti 10 h več. — Tako je naslovljena sicer tenka in po zunanosti skromna knjižica, ki pa je po vsebini bogata tako na plodovitih mislih, kakor na perečih pedagoških vprašanjih, vsled česar je brezdvomno prezanimiv pojav na pedagoškem polju. Priporočamo jo kar najtopleje, želeč da bi jo učiteljstvo, zlasti pa krogi, ki imajo pri šolski reformi vplivno in odločilno besedo, prav pazljivo čitali.

Nova učna knjiga. Gospod H. Podkrajšek je sestavil za naše obrtne učne zavode knjigo „Obrtno knjigovodstvo z naukom o menicah“, ki je vsled odloka c. kr. ministrstva za bogočastje in uk z dne 18. aprila 1908, 12.368 izšla v c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju. Vezana knjiga, ki bo zlasti dobro služila tudi našim obrtnikom, se dobiva za 1 K 20 h po vseh ljubljanskih knjigotržnicah.

Razgled.

Listek.

* **Idiotija.** Idiotija ni samo lokalna bolezen možgan, ampak je vseobčna bolezen telesa, seveda s posebno znatno abnormalnostjo možganov. Raztelesenja so dognala, da imajo idiotji v razmerju z velikostjo telesa premajhno težo. Rast možganov se vrši kasno, možgani so manjši, srce in ledvice so manjše, pljuča in slezena istotako, a ne tako znatno. Večji primanjkljaj teže se opazuje pri onih organih, čiji celice imajo najdaljšo fazo razvoja. Idiotija je torej rezultat motenega razvoja najbolj specializovanih celic, v katerih se po Weismannu ne obnove pravočasno in dovolj zdato porabljene snovi.

Tolstega nazori o Bogu, ženski in ruski dumi. V razgovoru s svojo rodino je rekel nedavno grof Tolstoj, da ljudje molijo k Bogu, ker mislijo, da je oseba, toda Bog ne more biti oseba, ker bi tedaj moral biti omejen, a Bog je brezkončen. — Ljudje sodijo po sebi. Ženska mora biti polna ljubezni in prilagodjenja, tudi tedaj, ako je pametnejša in izobraženejša kot mož. Biti mora sporazumna in složna z možem. — Duma je draga igrača. Ona je oponašanje zapadno-evropskega parlamenta, toda to je staro in se je preživelo. Mesto tisočev mož v parlamentu je bolje nekoliko strokovnjakov za izdelovanje zakonov.

Če hočeš dolgo živeti, jej med. Jejmo mnogo medu in ohranili si bomo zdravje. Čisti med je nenavadno zdrava hrana. Med ne rabi za prebavo ne žlez, ne močnega zdravega želodca, njegove naravne lastnosti so take, da prehaja v kri in nam daje zdravje in življenje. Zato naj bi bil v vseh rodbinah med kot hrana vdomačen. Na kruh namazan nam kaj dobro prija. Posebno dobro je zavžiti med zjutraj: med priporočamo starim osebam. Tudi žene, ki trpe na zaprtju, naj bi jedle med. Med je zdravilo, ki slabotnim vsekdar le prija in nikdar ne škoduje. Z medom sladimo lahko mleko in druge pijače.

Kitajski pregovori. Bolje bogastvo za siromaštvom, kakor pa siromaštvo za bogastvom. — Bodimo v življenju daleč od sodišč, po smrti pa daleč od pekla. — Človek je liki steblo od drevesa: oba sta odvisna od obleke. — Kadar se čaplje in ostrige kregajo, se ribič veseli. — Veter je potihnil, a niso se še pomirili valovi. — Pokrij hiši streho poprej kakor pride ploha. — Ako je izvir kalen, je kalna vsa reka. — Noč prikazuje zvezde, skrbi pa resnico. — Jezik se ohrani, čeravno je mehak; zobje se drobe, čeravno so trdi. — Mlado drevo se more izravnati, a staro se mora izkopati.

Prvo vseučilišče v Egiptu. Prihodnjo jesen se otvori v Kairu egiptovsko vseučilišče po evropskem zgledu. Stavbišče so dali domači posestniki brezplačno. Dosedaj je zbranih za vseučiliščni fond 200.000 mark. Profesorji se pridobijo iz Francije, Anglije, Švice in Nemčije. Poznavalci Egipta pa vseučilišča ne smatrajo za praktično misel.

Prebivalstvo Hrvaške in Slavonije je znašalo koncem leta 1906. 2.592.969. duš. Od teh jih je bilo v županiji ličko-krbavski 216.934, v modruško-reški 233.746, v zagrebški 511.865, v varaždinski 284.641, v belovarsko-križevački 330.926, v požeški 255.046, v virovitiški 237.752 in v sremski 369.353. Zagreb ima 72.895 prebivalcev, Varaždin 13.353, Osek 27.082, Zemun 16.388.

Proti kačjemu piku. Vseučilišni profesor dr. Rehl je dal izdelati male škatlice, v katerih je v obliki pastil klorovo apno, kakor najuspešnejše sredstvo proti kačjemu piku. Te škatlice bi morale biti povsod na razpolago, kjer se nahajajo strupene kače, posebno v planinskih zavetiščih, v gostilnah itd. Tudi naj bi imel take pastile vsak sprehajalec, izletnik, turist. Pastile obdrže zelo dolgo svojo zdravilno moč.

Pedagoški paberki.

* **Izpit usposobljenja.** V „Poslu za Budče“ čitamo članek, ki se bavi s to zadevo. Avtorju so predpisi za ta izpit zastareli. Lep jubilej, čez 25 let! — Poniževalno je za učitelja in člana komisije, da se imajo izpitati samo one stvari, ki se poučujejo v ljudski šoli. Pri izpitih se postopa s kandidati včasih prav bagatelno. Kakor z dečki! Vlačijo se kandidati po vseh letnikih in vadnicah okolo, kjer morajo sedeti v nizkih klopih. Profesorji zbijajo s kandidati nedostojne šale. Nadalje zahteva članek, da se naj izpitajo kandidati o novejših pojavih v metodologiji, iz šolske higijene, psihologije itd. Izpiti bi se naj vršili bolj često, naj bi bilo manj komisij, in taksa bi naj odpadla.

* **„Nur nicht zu human.“** Shod delegatov saških učiteljskih društev v Draždanah je sprejel o telesni kazni sledeče resolucije: „Brez ozira na korist ali škodo telesnih kazni izražamo, da boče mogoče telesno kazni iz šol odstraniti, 1. ako bo množina šolskega dela primerna zajmom in zmožnostim učencev, 2. ako se bo v mejah teh zajmov in zmožnosti učiteljem puščalo dovolj svobode v pedagoških nazorih in se oziralo na učenčeve posebnosti, 3. ako postane bolj važno vzgojno pravo staršev in če se bo od domače vzgoje več zahtevalo, 4. ako se bodo uporabljala posebna sredstva proti upornim učencem in njih domačim vzgojevalcem, če njih vpliv onemogočuje šolsko delovanje. V zajmu učiteljstva pa moramo premo želiti odpravo telesne kazni v šoli, ker 1. se učitelj tudi pri zmerni in redki uporabi telesne kazni ne more ubraniti veliki notranji in vnanji vznemirjenosti, 2. je palica v učiteljevih rokah glavni vzrok, da se v širokih slojih vzdržuje ukoreninjena neprijazna sodba o našem stanu, in 3. so sedaj uradi in učitelji že sami proti uporabi telesnih kazni.“ — Zanimivo je, da „Pädagogische Jahressundschau“, ki prinaša to notico, pristavlja „Nur nicht zu human“. Seveda — nemška pedagogika na Poznanjskem je brez palice prava neumnost.

* **Mladinske igre v Berlinu.** Doslej so imeli v Berlinu šolski otroci 30 dvorišč za mladinske igre. Lani pa je učna uprava odločila za mladinske igre tri velikanske travnike sredi gozda v Blankenfeldu, kjer so nameščene naprave za mladinske igre. Otroci igrajo pod nadzorstvom mestnega nadzornika telovadbe. Pri igrališčih je dovolj pitne vode, tudi se nahajajo tam prodajalnice mleka. V Blankenfeld gredo učenci peš ali pa se peljejo s tramvajem, siromaki brezplačno.

Časopise in otroci. O tem predmetu piše sloveči pedagog Gurlitt: „Na vprašanje, v kakšni starosti se naj dovolj otrokom čitati časopise bi najrajši odgovoril: nikoli. Naši dnevniki so večinoma za odrasle, ravnotako kakor gledališča. Neprijetno je, da mora vestni pisatelj vedno imeti oči in duše otrok, celo pri razpravi o stvareh, ki otrok nič ne brigajo. V lastni hiši pošljemo otroke ven, preden govorimo o stvareh, ki niso za nje. Ravno tako bi bilo treba zapisati nad marsikateri spis: „Otroci ven! Drugače ne začnem pripovedovati“. Ravno tako kakor ne spadajo otroci v javna plesišča, sodne dvorane, v parlamente in na ljudske shode, ravnotako bi ne smeli brati poročil o takih prireditvah. Nespametno bi bilo, zahtevati od časopisov, da bi prikojevali pisavo po moraliteti mladoletnih. Najboljši časopis ne more in noče storiti več, kakor je za javnost. Javnost je v neprestanem boju s slabimi strastmi. Boja proti strastem pa ni mogoče voditi, ako jih ne poznamo. Kam pa bi prišli, ako bi se časopisi hoteli odreči nalogi, da bi ne razpravljali kritično o nalogah morale, kakor nam jih kaže življenje, kakor razpravljajo o njih umetniki na odru. Pri nas že trpe itak umetniki pod strogostjo cenzure, ki jim prepoveduje, govoriti svojo zadnjo, morda najtehtnejšo besedo. Friderik Hebbel je tožil celo svoje življenje, da se zahteva od njega, naj bi pisal za dekliske penzionate. Pri takih razmerah ne more izhajati noben umetnik, ki se čuti za živo vest človeštva. Pesniška pravost je drugačna, globokejša, kakor pa običajna seksualna duhovniška pravost. Sicer pa ne mislim, da je treba časopise pred otroci skrivati ali jim čitanje strogo prepovedati. Moj predlog je temveč ta: Držimo si, ako imamo otroke, le take časopise, ki glede pravosti pišejo resno in stvarno. Predvsem pa se je treba napram otrokom izogibati moralnih pridig in neprestanega prepovedovanja“.

Kronika.

* **Prof. Schnitzer**, katerega je bavarska vlada prisilila ustaviti svoja predavanja, je dejal koncem svojega zadnjega predavanja: „Živimo v dobi boja, velikanški naboženski prevrat se pripravlja. Stare stvari prihajajo v konflikt z novimi.“ (Nar. Listy.)

* **Gothska vojvodina** ima 490 učiteljev in 68 učiteljic, 235 šolskih zgradb in 28.943 učencev. Na enega učitelja pride po 55 učencev, pa so tudi šole, ki imajo samo 40 učencev, a zopet druge, ki jih imajo do 70 na enega učitelja. Vsi učitelji so l. 1906. prejeli 1.010.310 M. Plača za cerkovištvost se je zvišala na 30.313 M od 16.846 M.

Reforma zrelostnih izpitov na učiteljskih. Tekom tega meseca izide naredba na- učnega ministrstva glede važnih sprememb pri zrelostnih izpitih na učiteljskih. Novi izpraševalni red velja že za letošnje zrelostne izpite. Pismeni izpiti bodo v bodoče le iz pedagogike in učnega jezika. Tema za pedagogiko mora dati kandidatu priliko, da odgovori v samostojni obliki na eno vprašanje iz vzgojeslovja — ali ukoslovja tako, da se iz odgovora spozna pridobljena stanovska izobrazba. Iz učnega jezika se predložijo kandidatu tri teme, iz katerih si v teku pol ure izbere eno. Za izdelovanje so določene štiri ure. V enem lokalu ne sme biti več kot 30 kandidatov. Naloge za praktične izpite se morajo vročiti kandidatu tri dni pred izpitom. Kdor ima v specialni metodiki obeh tečajev četrtega letnika red „povoljno“, je oproščen ustnega izpita iz tega predmeta. Šest dni pred ustnim izpitom morajo biti kandidati prosti šole. Iz tistih predmetov, v katerih je imel kandidat v zadnjih dveh letih vsaj red „povoljno“, odpade ustni izpit. Vsak kandidat pa mora delati ustni izpit iz zemljepisja in zgodovine ter še iz enega predmeta, ki si ga izmed dveh sam izbere. Pri izpitih se ne sme gledati na manjvredne podrobnosti, na pamet naučena reprodukcija se mora zavreči ter se izpit sploh raztegne le na razumevanje stvarnega, da se pokaže kandidata sposobnost za učiteljski stan. Zato se vrše izpiti v obliki kolokvija. Vprašanja pri ustnem izpitu se smejo dati kandidatu tudi pismeno ter se mu dovoli kratek čas za premišljevanje. Redi iz kmetijstva, pisanja, risanja, godbe telovadbe in ženskih ročnih del se vzamejo iz semestralnih redov dveh zadnjih letnikov. Privatisti in eksternisti se izprašujejo iz vseh predmetov, pismeno tudi iz matematike. Kandidati ali kandidatkinje, ki imajo maturo srednje šole ali dekliškega liceja, se ne izprašujejo iz predmetov, ki so se jih učili na omenjenih zavodih, pač pa iz šolske higijene. Predložiti pa morajo izpričevala treh višjih razredov.

Od kdaj so mature. Letos lahko obhaja Pruska poseben jubilej. Meseca avgusta bo namreč 200 let, odkar je bila pod prvim pruskim kraljem izdana naredba proti „zlorabi študiranja“. Takrat je namreč na Pruskem bil v višje šole toliki naval, da so bile vse panoge šolstva prenapolnjene. Leta 1708. se je tedaj uvedel na Pruskem izpit zrelosti, in sicer ne v ta namen, da bi se dobil dokaz, da si je kdo pridobil zadostno izobrazbo za prestop na vseučilišče, temuč edino za to, da se na ta način zmanjša število visokošolcev. V Avstriji imamo maturo šele od l. 1850., a letos se je preosnovala ter se menda sčasoma zopet opusti.

Koliko šol zdržuje Budimpešta. Ogrska prestolnica zdržuje 261 raznovrstnih šol, med temi 2 veliki realni, 3 višje trgovske šole, 2 višji dekliški šoli in gimnaziji, 1 obrtno risarsko šolo, 11 deških meščanskih šol, 16 dekliških meščanskih šol, 90 ljudskih šol, 3 sirotišnice in šole društva za reševanje mladine, 66 zavodov za varstvo otrok, 7 trgovskih tečajev za ženske, 4 obrtniške šole, 6 šol za trgovske pomočnike, 44 šol za rokodelske pomočnike in 6 ponavljalnih šol. V vseh teh šolah poučuje 2361 učiteljev in učiteljic skupno 82.897 učencev in učenec.

Potrjen zakon. Cesar je sankcioniral zakon glede ureditve učiteljskih plač, ki ga je bil sklenil istrski deželni zbor.

Razširjenje učnega jezika na slovenskih gimnazijah. Deželni šolski svet kranjski je sklenil, da se naj za bodoče šolsko leto uvede slovenski pouk veronauka v petem razredu. Istotako se uvede v grščini slovenski pouk v tretjem razredu.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 645/O.

Na trirazredni ljudski šoli v **Runču** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po II. krajnem razredu.

Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 20. junija t. l. pri krajnem šolskem svetu v Runču, p. Ivankovci.

Okrajni šolski svet Ormož, dne 15. maja 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Štev. 1390/P.

Na štirirazredni ljudski šoli pri **Sv. Lovrencu v Slov. goricah** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 20. junija 1908 pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Lovrencu v Slov. goricah, p. Juršinci.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 13. maja 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Štev. 1649/P.

Na štirirazredni ljudski šoli v **Zavrču** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 5. julija t. l. pri krajnem šolskem svetu v Zavrču.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 1. junija 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Štev. 1650/P.

Na štirirazredni ljudski šoli v **Št. Janžu na Dr. polju** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 5. julija t. l. pri krajnem šolskem svetu v Št. Janžu, p. Ptuj.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 1. junija 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Štev. 1651/P.

Na dvorazredni ljudski šoli v **Selih pri Ptuj** se bode stalno namestila nadučiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje, z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v Selih, p. Ptuj, do 5. julija 1908.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 1. junija 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski	Tovariš	Popotnik
Zvonček	Domače	ognjišče.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K,
pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin«
blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju M. J. Nerat-u v Maribor, Kokoschineggallee.